

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLARININ KASTAMONU GEZİLERİ (1923-2017)*

Emine PÜR**
Mehmet Serhat YILMAZ***

Öz

Bu çalışmada, cumhuriyetin ilanından itibaren 1923 ve 2017 yılları arasında cumhurbaşkanlarının Kastamonu gezileri bir bütün olarak ele alınmıştır. Kastamonu'ya sırasıyla Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Celal Bayar, Cevdet Sunay, Kenan Evren, Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan tarafından ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanları ziyaretleri süresince Kastamonu il, ilçe ve köylerini ziyaret ederek ilgili yetkililer ve halkla görüşmüştür. Cumhurbaşkanlarına Kastamonu gezilerinde devlet adamları, askeri üst düzey yetkililer, bakanlar, uzmanlar ve aile üyeleri eşlik etmiştir. Böylece Kastamonu'daki sorunlar daha yakından gözlemlenerek sorunların çözümü için doğru kararlar alınmaya çalışılmıştır.

Makalede, cumhurbaşkanlarının Kastamonu'ya hangi gerekçelerle seyahat ettikleri ve Kastamonu'daki faaliyetlerinin neler olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada, cumhurbaşkanlarının Kastamonu gezilerinin il özelindeki sorunların devletin en üst makamındaki kişiye aktarılması açısından son derece önemli olduğu, ayrıca Kastamonu'nun ileriye dönük olarak eğitim, sağlık, sosyal, iktisadi ve kültürel alanda gelişmesi ve yatırımlar bakımından bu gezilerin önemli bir yerinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yapılırken kaynak olarak araştırma inceleme eserlerin yanı sıra arşiv belgeleri ve Kastamonu basını temel kaynaklar olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, Cumhurbaşkanları, Yurt Gezileri, 1923-2017.

---

* Bu çalışma, yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Emine Pür, "Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarının Kastamonu Gezileri", Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016, 184s.

Geliş Tarihi/Received Date: 27.08.2018 -Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.11.2018

DOI: 10.30913/alinterisosbil.455366

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Metin içi/In Text: (Pür ve Yılmaz 2018: Sayfa No)

Kaynakça/References: Pür, Emine ve Yılmaz, Mehmet Serhat .(2018). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarının Kastamonu Gezileri (1923-2017). *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi(ASOBİD)* Sayı: 4: 297-333, Doi: 10.30913/alinterisosbil.455366.

** Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Kastamonu, eminepur851@gmail.com

*** Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Kastamonu, serhat42@gmail.com

The Trips to Kastamonu of the Presidents of the Republic of Turkey (1923-2017)

Abstract

The trips of the presidents between 1923 and 2017 to Kastamonu as a whole were scrutinized in this study. The trips to Kastamonu were conducted by the presidents Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Celal Bayar, Cevdet Sunay, Kenan Evren, Abdullah Gül and Recep Tayyip Erdoğan respectively. The presidents visited the province, towns and the villages, met with the authorities and the public. The presidents were accompanied by the statesmen, senior military officers, ministry experts, and family members. Therefore, it was aimed to investigate the issues in the area and to reach the right decisions for these issues.

For which reasons the presidents travelled to Kastamonu and which activities they carried out in Kastamonu were questioned in this article. It was obtained in this study that the Kastamonu trips were quite important because of the fact that the issues about the city were reported directly to the first person of the state and potential investments in education, health, social, economic and cultural areas were planned. Research papers, archive documents and Kastamonu press were utilized as main references.

Keywords: Kastamonu, Presidents, National Trips, 1923-2017.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nde 1923'ten 2017 yılına kadar toplam 12 cumhurbaşkanı görev yapmıştır. Mustafa Kemal, 1923'te cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından gerçekleştirmiş olduğu inkılapların yurt geneline yayılması ve benimsenmesi için adeta bir önder olmuş, bazen bir başöğretmen bazen bir siyasetçi bazen de bir ekonomist olarak toplum içerisinde aktif olarak yer almıştır.

Mustafa Kemal, yurt gezilerini belirli bir amaç ve plan dâhilinde gerçekleştirmiştir. 1923–1930 yılları arasında çıkmış olduğu yurt gezilerinde daha çok gerçekleştirmiş olduğu inkılapların halk tarafından benimsenmesini, 1930–1938 yılları arasında ise daha çok ekonomik kalkınmayı sağlamaya çalışmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ten sonra da cumhurbaşkanları tarafından yurt gezileri devam ettirilmiştir.

Cumhurbaşkanları yurt gezilerinde halk ile iç içe olmuş ve bu sayede halktan kopmamışlardır. Şehir merkezi ve ilçelerde milli bilinci arttıran konuşmalar yaparak ülke birliği ve bütünlüğünü sağlamaya çalışmışlardır. Ayrıca bu geziler sırasında kendilerine iletilen sorunlar, istekler ve şikâyetlerden önemli gördükleri yerleri notlar olarak çözümlenmesi için yetkili kişileri görevlendirmişlerdir. Cumhurbaşkanları görev süresinde bir vilayete birden fazla ziyaret yaptıkları gibi bazen gidilemeyen iller de olmuştur.

Cumhurbaşkanları yurt gezilerini genel olarak şu sebeplere dayalı olarak yapmışlardır. Davetler sonucu, gerçekleşen doğal afetler sonrası, kurum ve kuruluş açılışlarını gerçekleştirmek, yaklaşan seçimler öncesi halka seslenmek, inkılaplar gerçekleştirmek ve gerçekleştirilen inkılapları halka anlatarak özümsemesini sağlamak, yapılan hükümet yatırımları ve çalışmalarını yerinde görmek, halk ile yakın temasta bulunmak, fabrikaların ve ordu birliklerinin çalışmalarını yerinde görmek gibi farklı sebeplerle cumhurbaşkanları Türkiye'nin çeşitli bölge ve vilayetlerine yurt gezilerinde bulunmuşlardır.

1. CUMHURBAŞKANI MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN KASTAMONU GEZİSİ (23 Ağustos 1925-31 Ağustos 1925)

11 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu'dan Ankara'ya giden davet heyeti Mustafa Kemal tarafından saat 17.00'de kabul edilmiş ve heyet üyeleri cumhurbaşkanına bağlılık ve şükranlarını bildirdikten sonra

Kastamonu'ya davet etmiştir.¹ Mustafa Kemal, daveti kabul etmiş ve görüşmeler sona erip heyet ayrılınca Halk Fırkası Genel Sekreteri Saffet (Arıkan) Bey'e sevinçli bir şekilde "Çocuğum Kastamonu'ya gidiyorum. Şapkayı orada giyeceğim" demiştir.² Mustafa Kemal, Ağustos 1919'da Erzurum Kongresi'nin sona erdiği akşam Mazhar Müfit Kansu'ya yapılacaklar listesine dördüncü sıraya "Fes kalkacak, uygar uluslar gibi şapka giyilecektir" cümlesini yazdırmıştır.³ Mustafa Kemal Paşa'nın bu gezisi sıradan bir yurt gezisi şeklinde olmayıp uzun zamandır kafasında tasarladığı önemli bir inkılabı gerçekleştireceği gezi olacaktır.

Kastamonu gezi programının belirlenmesinin ardından 20 Ağustos 1925 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri'nin Çankırı Valiliği'ne gönderdiği telgrafla Mustafa Kemal'in 23 Ağustos 1925 tarihinde Ankara'dan Çankırı'ya oradan Kastamonu'ya gideceği bildirilmiştir.⁴ 23 Ağustos 1925 Pazar günü Ankara'dan Kastamonu'ya doğru dört otomobil hareket etmiştir. Mustafa Kemal ile Kastamonu yönünde hareket eden otomobillerde şu kişiler vardır: Kütahya milletvekili Nuri (Conker), Rize milletvekili Fuat (Bulca), Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tevfik (Bıyıklıoğlu), Yaver Muzaffer, Başyaver Rusuhi, Muhafız Kıtası Komutanı İsmail Hakkı (Tekçe) ve Özel Kalem'den Çankırlı Lütfi Bey yer almaktadır.⁵

24 Ağustos 1925 tarihinde Dâhiliye Vekâleti'nden Başbakanlığa gönderilen telgrafta Mustafa Kemal'in, Çankırı'da görkemli bir şekilde karşılandıktan sonra 23 Ağustos 1925 Pazar günü öğleden sonra saat yedide Kastamonu'ya ulaştığı bilgisi verilmiştir.⁶ Karşılama sırasında Olukbaşı'nda 21 pare top atışı yapılarak kurbanlar kesilmiştir.

---

1 Mustafa Eski, *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2002, s. 8-9. Kastamonu'dan Ankara'ya giden davet heyetinde: Kastamonu milletvekili Mehmet Fuat'ın başkanlığında, Cumhuriyet Halk Fırkası mutemedi Hüsnü Bey, Belediye meclis üyesi Akdoğanlızâde Mehmet Ali Bey, Vilâyet encümen üyesi Sabri Bey, Ticaret Odası Başkanı Hacı Mehmet Bey, Türk Ocağı üyesi Tatlızâde Emin Bey, Açıksoz gazetesi sahibi ve başyazarı Hüsnü Bey, Kız Orta Okulu öğretmenlerinden Hacer Hanım ve Üçüncü Ana Okulu öğretmenlerinden Hikmet Hanım vardır.

2 *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka Devrimi*, (Yayına hazırlayan: Mehmet Baytımur, Aziz Demircioğlu, Hasan Çelikoğlu) Topraksu Kartografya Müdürlüğü, Ankara 1982, s. 23.

3 Nezahat Özcan, "Atatürk'ün Kastamonu Ziyareti ve Bu Ziyaretin Önemi" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2003/19(57), s. 1279.

4 Yüksel Özgen, *Arşiv Belgelerine Göre Atatürk'ün Çankırı Gezisi*, Yeni Gün Ofset Matbaacılık, Çankırı 2011, s. 1.

5 *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi...*, s. 32, Mustafa Selim İmece, *Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Gezileri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1975, s. 15.

6 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.), Dosya No: 9, 24 Ağustos 1925.

Cumhurbaşkanını başı açık vaziyette gören halkta ona uyarak başını açmıştır. Ardından cumhurbaşkanı, Hükümet Konağı'nda Belediye Heyeti'ni kabul etmiştir.⁷

Mustafa Kemal, 24 Ağustos 1925 Pazartesi günü Kastamonu ve Çankırı milletvekilleri, vali, belediye başkanı, ordu ve kolordu kumandanları ile görüşmüş ve öğleden sonra Askeri Kışla'yı ziyaret etmiştir.⁸ Mustafa Kemal, ziyaret öncesi askeri üniformasını giymiş ve göğsüne istiklâl madalyasını takmıştır. Kışla önüne gelince Sanayi Mızıkası tarafından Reis-i Cumhur Marşı çalınarak karşılanmıştır. Mustafa Kemal, Kışla'da makineli tüfek mangesini denetleyerek her askere çeşitli savaş talimleri yaptırmıştır. Ardından yemek salonu, ambarlar ve koğuşlar gezilmiştir.⁹ Koğuştan çıkarken kapının üstünde “*Bir Türk On Düşmana Bedeldir*” yazılı levhayı görünce koğuşta bulunan görevli subayı çağırarak: “*Öyle mi?*” diye sormuştur. Subay “*Evet Paşam*” diye yanıtlamıştır. Mustafa Kemal, alnını kaldırarak “*Hayır! Bence öyle değildir. Bir Türk Dünyaya Bedeldir.*” demiştir.¹⁰ Mustafa Kemal, Askerî Kışla ziyaretinin ardından Devlet Hastahanesi'ni ziyaret etmiş ve hastahane koğuşlarını gezmiştir.¹¹ Daha sonra yeni yapılan Memleket Kütüphanesi'ni ziyaret etmiş ve camekânların boş olduğunu görünce kütüphaneye 500 lira bağışta bulunarak kitap alınmasını emretmiştir. Mustafa Kemal, burada sohbet esnasında sarık konusundaki düşüncelerini şu sözleriyle dile getirmiştir: “*Sarığı salahiyettar olmayana sardurmalı. Vazifelerini yaparken sarmalı*” demiştir.¹²

Müteakiben yanındakilerle birlikte Belediye'yi ziyaret etmiştir.¹³ Belediye başkanının odasında önce Kastamonuluları temsilen belediye başkanı, Belediye Meclis ve Halk Fırkası heyet üyeleri ile görüşmüştür. Ardından Türk Ocağı, Muallimler Birliği temsilcileri ile görüşerek çalışmalarını sormuş ve Türk gençliğinin bilinçli, aydın, erdemli ve çalışkan olması gerektiğini görüşmeler sırasında vurgulamıştır.¹⁴ Görüşmeler sona erdikten sonra Araç, İnebolu, Safranbolu, Tosya,

7 İmece, a.g.e., s. 18; Eski, a.g.e., s.14-16; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 32-39.

8 Eski, a.g.e., s. 18; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 40.

9 “Gazi Kışla'da”, *Açıksöz*, 25 Ağustos 1925, s. 1; İmece, a.g.e., s. 19; Eski, a.g.e., s. 18; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 40.

10 “Gazi Paşa Diyor ki Bir Türk Dünyaya Bedeldir”, *Açıksöz*, 25 Ağustos 1925, s. 1; İmece, a.g.e., s. 19-20; Eski, a.g.e., s. 18; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 41.

11 “Hastahanedede”, *Açıksöz*, 25 Ağustos 1925, s. 1; Eski, a.g.e., s. 20; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 41.

12 “Memleket Kütüphanesinde”, *Açıksöz*, 25 Ağustos 1925, s. 1; İmece, a.g.e. s. 20; Eski, a.g.e., s. 20; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 41.

13 İmece, a.g.e., s. 21; Eski, a.g.e., s. 20; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 41.

14 İmece, a.g.e., s. 21-22; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 41-42.

Taşköprü, Daday, Cide ve Devrekâni'den gelen heyetleri belirtilen sıra ile kabul etmiş ve heyet üyelerine çeşitli sorular sorarak vatandaşların yerel gereksinimleri hakkında bilgi almıştır.¹⁵ Ardından Belediye salonunda Kastamonu'nun tüm esnafları ile görüşmüştür. Mustafa Kemal, görüşmeler sırasında bir esnafın fesinin altından takke çıkması üzerine Türk halkının medeni olması yolunda şu konuşmayı yapmıştır.

“İçinde takke, üzerine abani sarık. Sonra da fes. Bunların hepsinin ayrı ayrı parası ecnebilere gidiyor. Bunu söylemekten amacım şudur: Biz her bakımdan, medenî insan olmalıyız. Çok acılar gördük. Bunun nedeni dünyanın vaziyetini anlamayışımdır. Fikrimiz, zihniyetimiz tepeden turnağa kadar medenî olacaktır.” Halk, Mustafa Kemal'in konuşmasını can kulağı ile dinledikten sonra *“Yaşasın fikir rehberimiz”* diye tezahüratlarla alkışlamıştır.¹⁶

Mustafa Kemal, Hükümet Konağı'nda daire âmirleri, memurları, savcıyı, yargıçları, lise müdür ve öğretmenlerini kabul etmiştir. Daire âmirlerinden Kastamonu'nun tarım, ticaret, sanayi, sağlık ve diğer önemli konuları hakkında ayrıntılı olarak bilgi almıştır.¹⁷ Mustafa Kemal, Belediye binasında olduğu gibi Hükümet Konağı'nda da memurları başı açık olarak kabul etmiştir. Müftü Efendi de sarığını çıkartarak başı açık olarak görüşmeye girmiş ve kıyafetin İslamiyet'teki şeklini ve tarihçesini anlatmıştır. Ardından cübbenin ne amaçla ve ne zaman kimler tarafından giyildiğini açıklamıştır.¹⁸ Cumhurbaşkanlığı Başkâtibi Tevfik Bey'in 28 Ağustos 1925 tarihinde İnebolu'dan Ankara'da bulunan Başbakan İsmet Paşa'ya çektiği telgrafta Mustafa Kemal'in Kastamonu gezisi ile ilgili şu bilgiler verilmiştir. Mustafa Kemal, Çankırı ve Kastamonu'da vuku bulmakta olan gezisi sırasında ahaliyi başındaki şapkayı çıkartarak selâmlamıştır. Halk da başındaki fes, kalpak, abani veya beyaz sarıklı fes yerine ne varsa eline alarak cumhurbaşkanını selâmlamıştır. Resmi kabuller de tamamen başı açık şekilde gerçekleşmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal'in beraberinde bulunan sivil zevatında Kastamonu bölgesinde bulunabilen panama ve beyaz şapka edindikleri bilgisi verilmiştir.¹⁹

Mustafa Kemal, 25 Ağustos 1925 Salı günü Küre'de belediye başkanı, nahiye müdürü ve vatandaşlarla konuşup dertlerini dinlemiştir.

15 İmece, a.g.e., s. 22; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 42.

16 “Gazi'nin Hitabesi” *Açıksöz*, 25 Ağustos 1925, s. 1; İmece, a.g.e., s. 25-26; Eski, a.g.e., s. 21-22; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 43-44.

17 İmece, a.g.e., s. 26; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 45.

18 “Gazi Hükümet Dairesinde” *Açıksöz*, 25 Ağustos 1925, s. 1; İmece, a.g.e., s. 26 27; Eski, a.g.e., s. 22; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 45.

19 BCA., Dosya No: 238, 28 Ağustos 1925.

Küreliler, cumhurbaşkanından nahiyelerinin ilçe haline getirilmesini istemiştir. Mustafa Kemal, Küre'nin ilçe haline getirilmesi için hükümete tavsiyede bulunacağını söylemiş ve çarşının imar planına göre yeniden yapılandırılması için belediye başkanına söz vermiştir.²⁰ Mustafa Kemal'in Kastamonu ziyaretinden bir yıl sonra 1926 yılında Küre nahiyesi ilçe haline getirilerek kârgir çarşısı yapılmıştır. Bu durum Kürelileri son derece mutlu etmiştir.²¹

Dâhiliye Vekâleti'nden 26 Ağustos 1925 günü Başbakanlığa çekilen telgrafta, Mustafa Kemal'in 25 Ağustos 1925 Salı günü akşam üzeri İnebolu'ya geldiği bildirilmiştir.²² Mustafa Kemal, İnebolu'da muhteşem bir şekilde karşılanmış ve şehre girerken 21 pare top atışı yapılmıştır.²³ Mustafa Kemal'i ilçeye girişte Mustafa Selim (İmece) Bey'in başkanlığında bulunan Türk Ocağı'na mensup gençler karşılamıştır.²⁴ Karşılama sona erdikten sonra cumhurbaşkanı Hürriyet Meydanı'nda kayıkçılar loncasının hazırladığı ve İnebolu'nun İstiklâl Savaşı yıllarında gösterdiği çaba ve hizmetleri temsil eden kayıkları ve kağnıları seyretmiştir.²⁵ Cumhurbaşkanlığı Başkâtibi Tevfik Bey'in 25 Ağustos 1925 günü Başbakan İsmet Paşa'ya çektiği telgrafta, cumhurbaşkanının 25 Ağustos 1925 Salı günü akşamı İnebolu'da bulunduğu bilgisi verilmiştir.²⁶

Mustafa Kemal, 26 Ağustos 1925 Çarşamba günü öğleden sonra maresal üniformasını giyerek yaya olarak halkın tezahüratları arasında Belediye Binası'na gelmiştir. Burada belediye başkanı, üyeler, Halk Fırkası ve Ticaret Odası heyetleri ile görüşerek ilçenin genel durumu, çalışmaları, iktisadi ve ticari durum hakkında bilgi almıştır.²⁷ Ardından Türk Ocağı heyetini kabul etmiştir. Ocak Başkanı Şükrü (Ustaoğlu) Bey, çalışmaları ve üye sayıları hakkında bilgi verdikten sonra Gazi'yi Türk Ocağı'na davet etmiştir. Mustafa Kemal, Türk Ocağı heyetinin davetini kabul ettikten sonra Esnaf Derneği üyeleri ve kayıkçılardan bir grupla görüşmüştür.²⁸ Daha sonra Muallimler Birliği, Abana ve Çatalzeytin heyetleri, Kunduracılar Şirketi mümessilleri, Gümrük Hamalları Cemiyeti heyetini ayrı ayrı kabul ederek görüşmüştür. Abana heyet üyeleri,

---

20 İmece, a.g.e., s. 28-30; Eski, a.g.e, s. 23-24.

21 İmece, a.g.e., s. 30-31.

22 BCA., Dosya No:9, 26 Ağustos 1925.

23 "Gazi Paşa Hazretleri İnebolu'da", *Açıksöz*, 26 Ağustos 1925, s.1

24 İmece, a.g.e., s. 32-33; Eski, a.g.e., s. 25.

25 İmece, a.g.e., s. 38-39; Eski, a.g.e., s. 25-26.

26 BCA., Dosya No: 9, 25 Ağustos 1925.

27 İmece, a.g.e., s. 40-41; Eski, a.g.e., s. 26.

28 İmece, a.g.e., s. 41-42.

köylerine yol ve okul yapılmasına ihtiyaçları olduğunu cumhurbaşkanına arz etmişlerdir.²⁹

Mustafa Kemal, kabuller sonrasında Adliye Mahkemesi Reisi Fethi Bey, Savcı Hamdi Bey, posta- telgraf müdürü ve memurları, hükümet tabibi, hastahane tabip ve heyeti, kız ve erkek mektepleri muallimleri, orman memurları, ziraat bankası müdür ve memurları, jandarma bölük kumandanı, polis komiseri ve son olarak da Tosya’da kurulmakta olan çeltik fabrikası mühendisini kabul etmiştir. Görüşmeler sırasında heyet üyelerine çeşitli sorular sorarak bilgi almış ve köy okulları sayısının az olduğunu öğrenince bazı yerlerde yatılı köy okullarının kurulmasını ve köy çocuklarının bir an önce cehaletten kurtarılmasını istemiştir.³⁰

Mustafa Kemal, 27 Ağustos 1925 Perşembe günü öğleden sonra saat 15.00 sularında yaya olarak ikametgâhından çıkarak serpuşu elinde caddelerde kendisini bekleyen halkı selâmlayarak, alkışlar arasında İnebolu Türk Ocağı’na gelmiştir. Kendisini ocak başkanı, üyeleri ve halk karşılamıştır. Ardından ocak üyesi ve Darülfünun Hukuk Fakültesi öğrencisi Mustafa Selim (İmece) önemli bir konuşma yapmıştır.³¹ Mustafa Selim Bey’in konuşması sona erince Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceğine yönelik pek mühim kararları açıklamış ve şapka nutku olarak bilinen konuşmasını yapmıştır.³² Mustafa Kemal bu önemli konuşmasına şu şekilde başlamıştır:

“Çankırı’da, Kastamonu’da, Ankara’dan İnebolu’ya kadar bütün bu üç yüz elli kilometrelik güzergâhta, bugün burada samimi huzurları ile şerefyâb olduğum muhterem İnebolular da gördüğüm tenevvür, yüksek zihniyet ve inkişaf derecesi cidden iftihara şayestedir. Cidden ehemmiyetle zikre şayandır. Bu bariz hakikatin aksini iddia edenlerin de mevcudiyetini düşündükçe müteellim oluyorum.”³³

Mustafa Kemal, konuşmasının devamında Türk halkının medeni olması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

29 İmece, a.g.e., s. 43-44; Eski, a.g.e., s. 27-28.

30 “Muhterem Reis-i Cumhuremiz İnebolu’da”, *Açıksöz*, 27 Ağustos 1925, s. 1; İmece, a.g.e., s. 46-47; Eski, a.g.e., s. 29.

31 İmece, a.g.e., s. 58-60.

32 “Gazi’nin İnebolu’da ki Nutku”, *Açıksöz*, 30 Ağustos 1925, s. 1-2; İmece, a.g.e., s. 60-66.

33 İmece, a.g.e., s.61-62.

“Efendiler, Türkiye Cumhuriyeti’ni tesis eden Türk halkı, medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir. Fakat ben, sizin öz kardeşiniz, arkadaşınız, babanız gibi söylüyorum, medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, fikriyle, zihniyetiyle medeni olduğunu ispat ve izhar etmek mecburiyetindedir. Medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, aile hayatıyla, yaşayış tarzıyla medeni olduğunu göstermek mecburiyetindedir. Velhasıl medeniyim diyen Türkiye’nin hakikaten medeni olan halkı, baştan aşağıya vaz-ı hariciyesiyle dahi medeni ve mütekâmil insanlar olduğunu fiilen göstermeye mecburdurlar.”³⁴

Mustafa Kemal, konuşmasının devamında medeni ve uluslararası kıyafeti açıklayarak artık onun giyileceğinden bahsetmiş ve medeni ve uluslararası kıyafeti tamamlayan şapkayı halka şu sözlerle tanıtmıştır:

“Bizim kıyafetimiz millî midir? Bizim kıyafetimiz medenî ve beynelmilel midir? Size iştirak ediyorum. Tabirimi mazur görünüz. Altı kaval üstü şişhane diye ifade olunabilecek bir kıyafet ne millîdir ve ne de beynelmileldir.”³⁵ “Arkadaşlar, Turan kıyafetini araştırıp ihya eylemeye mahal yoktur. Medenî ve beynelmilel kıyafet bizim için, çok cevherli milletimiz için lâıyk bir kıyafettir. Onu iksa edeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kıravat, yakalık, caket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta siperi şemslî serpuş. Bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir. Redingot gibi, bonjur gibi, simokin gibi, frak gibi.”³⁶

Cumhurbaşkanlığı Başkâtibi Tevfik Bey’in Başbakan İsmet Paşa’ya 28 Ağustos 1925 tarihinde çektiği telgrafta Mustafa Kemal’in 27 Ağustos 1925 günü İnebolu Türk Ocağı’nda yapmış olduğu konuşma hakkında şu bilgiler verilmiştir:

*“Bugün Türk Ocağı’nda irâd buyurdıkları nutukta kıyafet mes’elesine temas etmiştir. Ve hâricen dahi medenî milletler efrâdına benzemek lüzumunu işâret buyurmuşlar ve Bizanslılardan aldığımız fesi ve papaz ve imâm libası olan cübbeyi giymek hoş oluyorda şapka giymek neden câiz olmuyor buyurmuşlardır. Bu sûretle serpuş hakkındaki fikr-i riyâset-penâhî açıktan açığa ifade buyurulmuş olduğuna göre hükümetçe dahi serpuş mes’elesinin bu suretle halli lâzım geldiğini ifade buyurmuştur”.*³⁷

---

34 İmece, a.g.e., s. 63.

35 İmece, a.g.e., s. 63-64.

36 İmece, a.g.e., s. 64.

37 BCA, Dosya No: 238, 28 Ağustos 1925.

Falih Rıfki Atay, Mustafa Kemal'e Kastamonu seyahatinden daha sonraları niçin Kastamonu'yu seçtiğini sormuştur. Mustafa Kemal: “*İzmir taraftı halkı beni çok defa gördü. Eğer orada şapka giysem bana değil şapkama bakarlardı. Beni ilk defa görenler ise şapkamla olduğum gibi kabul ettiler*” diye cevaplamıştır.³⁸

Mustafa Kemal'i erkekler Kastamonu'dan İnebolu'ya fesli ve kalpaklı, kadınlar da yüzleri kapalı olarak uğurlamıştır. İnebolu dönüşünde 28 Ağustos 1925 Cuma günü ise erkekler başı açık ve ellerinde panama şapkası ile kadınlar da yüzleri açık olarak karşılamada bulunmuştur.³⁹ Cumhurbaşkanlığı Başkâtibi Tevfik Bey'in 28 Ağustos 1925 Cuma günü Ankara'da bulunan Başbakan İsmet Paşa'ya çektiği telgrafta, Mustafa Kemal'in 28 Ağustos 1925 akşamını Kastamonu'da geçireceği bilgisi verilmiştir.⁴⁰

29 Ağustos 1925 Cumartesi günü Türk Ocağı, Muallimler Birliği ve Halk Fırkası heyetleri cumhurbaşkanını konağında ziyaret ederek görüşmüştür.⁴¹ Mustafa Kemal, müteakiben Taşkoprü'ye giderek Hükümet binası ve Belediye'yi ziyaret etmiştir. Burada adliyeciler, daire başkanları, diğer memurlar, belediye başkan ve üyeleri, Halk Fırkası, Türk Ocağı, Muallimler Birliği, Ticaret Odası başkan ve üyeleri ile tüm esnaf cemiyetleri temsilcileri ile başı açık olarak görüşmüştür.⁴² Görüşmeler sırasında Mustafa Kemal, özellikle Türk Ocağı temsilcilerinin halka rehber olmalarını istemiş ve Türk Ocağı binasının hizmete elverişli olmadığı ve ödeneğinin az olduğunun söylenmesi üzerine kamuya ait binalardan yer tahsis edilmesi için Vali Fatih Bey ve Kaymakam Rauf Bey'i görevlendirmiştir.⁴³ Mustafa Kemal, Belediye ziyaretinin ardından Askerlik Şubesi'ne giderek askerler ve subaylardan bilgi almıştır.⁴⁴

30 Ağustos 1925 Pazar günü öğleden önce Kastamonulu hanımlardan oluşan bir heyet cumhurbaşkanını konağında ziyaret etmiştir. Ardından Mustafa Kemal, saat 12.00'de Kışla'da onuruna verilen yemek ziyafetine katılmıştır.⁴⁵ Mustafa Kemal, öğleden sonra Daday'a giderek Dadaylıları başı açık olarak karşılama sırasında selamlamış ve halk da

---

38 Eski, a.g.e., s. 41.

39 Eski, a.g.e., s. 43.

40 BCA, Dosya No: 9, 28 Ağustos 1925.

41 “Bu Sabah ki Ziyaret”, *Açıksöz*, 29 Ağustos 1925, s. 1; Eski, a.g.e., s. 44.

42 İncece, a.g.e., s. 72-73; Eski, a.g.e., s. 44-45; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 86-88.

43 Eski, a.g.e., s. 45; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi..., s. 88.

44 İncece, a.g.e., s. 73-74; Eski, a.g.e., s. 45; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi s.88-89.

45 İncece, a.g.e., s. 75; Eski, a.g.e., s. 46; Atatürk'ün Kastamonu Gezisi.. s.89.

aynı şekilde referans yaparak cumhurbaşkanını selâmlamıştır. Mustafa Kemal, Daday’da belediye başkan ve üyeleri, Halk Fırkası, Muallimler Birliği, Ziraat Odası, Türk Ocağı mümessillerini kabul ederek görüşmüştür.⁴⁶ Cumhurbaşkanlığı Başkâtibi Tevfik Bey’in 30 Ağustos 1925 günü Başbakan İsmet Paşa’ya çektiği telgrafta, Kastamonu vilâyeti dâhilindeki kazalarda bile bütün memurların pek ve az zamanda beyaz bezden şapka yapıp giydikleri bilgisi verilmiştir.⁴⁷

Mustafa Kemal, Daday dönüşünde Türk Ocağı binası önünde iki yüz civarında ocak üyesi tarafından karşılandıktan sonra ocak idare heyetinden bilgi almıştır.⁴⁸ Müteakiben Cumhuriyet Halk Fırkası binasının bahçesinde toplanan muazzam bir kalabalık tarafından karşılanmıştır.⁴⁹ Mustafa Kemal burada yaptığı konuşma sırasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yapılan ve yapılmakta olan inkılapların ne amaçla gerçekleştirildiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

*“Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asrî ve bütün mana ve eşkâlî ile medenî bir heyet-i içtimâîye haline getirmektir. İnkılâbâtımızın umde-asiyesi budur.”*⁵⁰

Mustafa Kemal, konuşmasının devamında halka şu sözlerle yol göstermiştir:

*“Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müridler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat tarikat-ı medeniyedir. Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için kâfidir.”*⁵¹

Mustafa Kemal, konuşmasının devamında toplum içerisinde heyetlerin nasıl gelişeceğinden şu sözlerle bahsetmiştir:

“Bu hususta açık söyleyeyim, bir heyet-i içtimaiye, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bir kütlenin bir parçasını terakki ettirelim, diğerine müsamaha edelim de o kütlenin heyet-i umumiyesi mazhar-ı terakki edilebilsin? Mümkün müdür

46 İmece, a.g.e., s. 76; Eski, a.g.e., s. 47; Atatürk’ün Kastamonu Gezisi.. s.90.

47 BCA, Dosya No: 238, 30 Ağustos 1925.

48 “Türk Ocağında”, *Açıksöz*, 1 Eylül 1925, s. 1; İmece, a.g.e., s. 79; Eski, a.g.e., s. 49; Atatürk’ün Kastamonu Gezisi... s. 91.

49 “Halk Fırkasında”, *Açıksöz*, 1 Eylül 1925, s. 1.

50 İmece, a.g.e., s. 82.

51 İmece, a.g.e., s. 83.

ki, bir camianın yarısı topraklara zincirle bağlı kaldıkça diğer kısmı semalara yükselebilirsin? Şüphe yok, terakki adımları, dediğim gibi, iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve saha-yı terakki ve teceddütte birlikte kat-ı merâhil edilmek lazımdır. Böyle olursa inkılâp muvaffak olur.”⁵²

Mustafa Kemal, konuşmasının sonunda memlekette mevcut cemiyetlerin milleti aydınlatmak için ciddi surette ilgili olmalarını istemiş ve bir cumhurbaşkanı olarak amacının; milleti mesut, müreffeh ve medenî dünyada gelişmiş bir millet görmekten ibaret olduğunu ifade ederek heyecanlı konuşmasına son vermiştir.⁵³

Mustafa Kemal, 31 Ağustos 1925 Pazartesi günü Kastamonu gezi programını bitirmiş ve yapmış olduğu veda konuşmasında Kastamonu’dan ve Kastamonululardan ayrılmaktan duyduğu üzüntüyü ifade etmiştir.⁵⁴ Konuşması bitimi saat 12.00’de Kastamonu’dan Çankırı’ya hareket etmiştir.⁵⁵ Mustafa Kemal’in Ankara’ya dönüşünün ardından 2 Eylül 1925 Çarşamba günü yayınlanan bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile devlet memurlarına “*halkın kendiliğinden giymeye başladığı şapkayı giymeleri zorunluluğu*” getirilerek resmi görevlilerin giyimdeki çağdaşlaşmaya öncülük etmeleri hedeflenmiştir.⁵⁶ Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal’in Kastamonu’dan ayrılmasının ardından şapka giyenlerin sayısı Kastamonu’da günden güne artmaya başlamıştır. 1 Kasım 1925’te Açıksöz gazetesinde “*Şehrimizde Şapka*” başlıklı çıkan yazıda Kastamonu’da son üç dört günden beri şapkasız gezenlere nadir rastlanıldığı ve şapka bulamayanlarında başı açık olarak gezdiği bilgisi verilmiştir.⁵⁷

Mustafa Kemal, 23 Ağustos 1925 tarihinde çıktığı yurt gezisinde Kastamonu, İnebolu ve Çankırı’da halka şapka hakkında konuşmalar yaparak inkılabı halkın benimsemesini sağlamaya çalışmıştır. Ardından hükümet şapka giyimini kanunla meşrulaştırmak için 25 Kasım 1925 tarih

---

52 İmece, a.g.e., s. 85.

53 İmece, a.g.e., s. 85; Eski, a.g.e., s. 54.

54 “Gazi Hazretlerinin Heyecanlı Veda Nutukları”, *Açıksöz*, 1 Eylül 1925, s. 2; İmece, a.g.e., s. 92-93; Atatürk’ün Kastamonu Gezisi..., s. 110-111.

55 “Büyük Misafirimizden Nasıl Ayrıldı”, *Açıksöz*, 1 Eylül 1925, s. 2.

56 Necdet Aysal, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Giyim ve Kuşamda Çağdaşlaşma Hareketleri”, *ÇTTAD*, 2011/10(22), s. 16.

57 “Şehrimizde Şapka”, *Açıksöz*, 1 Kasım 1925, s. 1.

ve 671 sayılı “Şapka İktisası Hakkında Kanun” TBMM’de kabul edilerek şapka inkılabı resmen gerçekleştirilmiştir.⁵⁸

2. CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ’NÜN KASTAMONU GEZİLERİ

2.1. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün Birinci Kastamonu Gezisi (6 Aralık 1938-10 Aralık 1938)

İsmet İnönü, 1937 yılında başbakan olarak Kastamonu’ya davet edilmiş fakat görevden ayrılması üzerine bu seyahati gerçekleştirememiştir.⁵⁹ İsmet İnönü, 11 Kasım 1938 günü cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından ilk yurt gezisini daha evvelden planlayıp gerçekleştiremediği Kastamonu’ya yapmak için harekete geçmiş ve 5 Aralık 1938 tarihinde özel bir trenle Ankara’dan ayrılmıştır.⁶⁰ İsmet İnönü, 6 Aralık günü saat 12.40’ta Çankırı yolu üzerinden karayoluyla gelerek Kastamonu’yu şereflendirmiştir.⁶¹ İsmet İnönü, Kastamonu’da ilk olarak Vali Konağı’nda memurları ve halk mümessillerini kabul buyurmuş ve sonrasında Kışla’yı ziyaret etmiştir. Müteakiben Halkevi binasında kendisine sunulan makasla binanın kurdelesini “uğurlar” dileyerek kesmiş ve Halkevi’nin açılışını yapmıştır.⁶²

7 Aralık 1938 Çarşamba günü saat 08.00’de Kastamonu’dan Daday’a hareket etmiştir. Daday’da karşılama sonunda doğrudan Hükümet Konağı’na teşrif buyuran Cumhurbaşkanı İsmet İnönü burada hükümet erkânı, teşekkürler ve halk ile muhtelif konular üzerinde görüşmüştür.⁶³ Köylülerle bire bir konuşmalar yapmış ve tam üç saat devam eden görüşmeler boyunca halkın bütün dertlerini dinlemiştir. Cumhurbaşkanı icap eden konuları bizzat not almıştır. Görüşmeler sırasında huzura kabul

---

58 Mehmet Serhat Yılmaz, “Atatürk’ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılabı”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2005/1(13), s. 229; Fahri Sakal, “Şapka İnkılabının Sosyal ve Ekonomik Yönü Destekler ve Köstekler”, *Turkish Studies Dergisi*, 2007/(2), s. 1310; Selami Kılıç, “Şapka Meselesi ve Kılık Kıyafet İnkılabı”, *Atatürk Yolu Dergisi*, 1995/16(4), s. 546-547.

59 Mustafa Eski, *İsmet İnönü’nün Kastamonu Gezileri*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1995, s. 13.

60 Eski, a.g.e., s. 15.

61 BCA., Dosya No: 12, 6 Aralık 1938; “Büyük Cumhurreisimiz Dün Tam Saat On Üçte Şehrimizi Şereflendirdiler”, *Doğrusöz*, 7 Aralık 1938, s. 1.

62 “Büyük Cumhurreisimiz Dün Tam Saat On Üçte Şehrimizi Şereflendirdiler”, *Doğrusöz*, 7 Aralık 1938, s. 1-3.

63 BCA., Dosya No: 12, 8 Aralık 1938; “Aziz Misafirimiz Daday’da”, *Doğrusöz*, 8 Aralık 1938, s. 1.

edilen vatandaşlar kömür madenlerinin işletilmesi, ilçelerine tren getirilmesi ve ortaokul açılmasını istemişlerdir.⁶⁴

İsmet İnönü, saat 15.00'te Kastamonu CHP binasına teşrif etmiş ve burada Tosya ve Kargı'dan gelen heyet üyelerini huzura kabul etmiştir.⁶⁵ Tosya ve Kargı heyet üyeleri dileklerini ve şikâyetlerini söyleyerek ilçenin meseleleri hakkında cumhurbaşkanına bilgi vermiştir. Tosya heyetinin istekleri şunlardır: Bir iplik boyama santralinin kurulması, sudan üretilen elektriğin kilovatının indirilmesi, tren yolunun ilçelerinden geçmesi, ilçelerinde ortaokul açılması ve İnebolu limanının yapılmasını istemişlerdir. Kargı heyeti, sıtma hastalığı ile mücadele teşkilatı kurulması, yol yapılması, asliye mahkemesi kurulmasını cumhurbaşkanından istemiş ve çekilen su sıkıntısı, pirinç ve çeltik ekimindeki zorluklar hakkında bilgi vermiştir.⁶⁶ Daha sonra adliye, ziraat, baytar, kültür, orman ve hususi muhasebe direktörlerini huzura kabul etmiştir. Halkevi'nde çeşitli heyetlerle yapılan görüşme toplam beş saat sürmüştür. İnönü, saat 19.35'te Halkevi'nden ayrılarak ikametine ayrılan Vali Konağı'na hareket etmiştir.⁶⁷

İsmet İnönü, 8 Aralık 1938 Perşembe günü saat 08.00'de Kastamonu'dan Taşköprü'ye gitmek üzere ayrılmıştır. Cumhurbaşkanı Taşköprü'de evvelâ hükümet erkânı, belediye, parti ve bilumum teşekkülleri huzura kabul etmiş ve her sınıftan halkı birer birer dinleyerek halkın hakiki ihtiyaçlarını bizzat not etmiştir.⁶⁸ Ardından, Belediye'nin büyük salonunda köylüleri, halk mümessilleri ve kaza kaymakamını kabul buyurarak memleket meseleleri üzerinde görüşmüştür. Yapılan görüşmeler sonunda Taşköprülülerin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den istekleri şunlardır: Kendir fabrikası ve orta mektep yapılması, çiftçiye kolaylık gösterilmesi, Taşköprü'nün kuzeyinde araziye sulamak için bir kanal açılması, sulama işinin etüt edilmesi ve içme suyu probleminin çözülmesini istemişlerdir. İsmet İnönü, huzura kabullerinin ardından kendi ismini taşıyan İsmet İnönü Yatı Mektebi'ni gezmiş ve binanın intizam ve temizliğini beğenmiştir.⁶⁹ Cumhurbaşkanı saat 12.30'da Kastamonu'ya

---

64 "Aziz Misafirimiz Daday'da", *Doğrusöz*, 8 Aralık 1938, s. 1-4.

65 BCA., Dosya No: 12, 8 Aralık 1938; "Aziz Misafirimiz Daday'da", *Doğrusöz*, 8 Aralık 1938, s. 4.

66 "Cumhurreisimiz Tosya, Kargı Heyetlerini Kabul Buyurdular", *Doğrusöz*, 8 Aralık 1938, s. 2-3.

67 BCA., Dosya No:12, 8 Aralık 1938; "Cumhurreisimiz Tosya, Kargı Heyetlerini Kabul Buyurdular", *Doğrusöz*, 8 Aralık 1938, s. 3.

68 BCA., Dosya No: 12, 9 Aralık 1938;"Cumhurreisimiz Taşköprü'de", *Doğrusöz*, 9 Aralık 1938, s. 1.

69 "Cumhurreisimiz Taşköprü'de", *Doğrusöz*, 9 Aralık 1938, s.3-4.

gelmiştir.⁷⁰ Ardından ikametine tahsis edilen Vali Konağı'na giderek istirahat çekilmiştir.⁷¹

9 Aralık 1938 Cuma günü saat 11.00'de İsmet İnönü ikametine tahsis edilen Vali Konağı'ndan Halkevi binasına teşrif buyurmuştur. Halk Partisi'nin mutat kongresi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün gelmesinin ardından söylenen bir nutukla açılmıştır.⁷² Halkevi'nde yapılan yoklamanın ardından İnönü kürsüye gelerek toplanan partililere ve halka partinin başlıca vazifeleri hakkında bilgi vermiş ve ele geçen her fırsatta vatani imar etmek ve milleti yükseltmek istediğini konuşmasında ifade etmiştir.⁷³ Konuşma bitince kongre heyeti oluşmuş ve kongre başkanlığına Vali ve Parti Başkanı Avni Doğan, ikinci başkanlığa Doğrusöz Gazetesi sahibi Hüsnü Açıksöz, sekreterliklere de Refik Sulamacı ve Rıfat Urkaya seçilmiştir.⁷⁴ Ardından sırasıyla memleket hastanesi, şehir stadi, Gölköy'deki eğitim kursu ve fidanlık ziyaret edilmiştir.⁷⁵

İsmet İnönü, saat 16.50'de Vali Konağı'nda sırasıyla Araç ve Devrekâni'den gelen heyet üyeleri, Halk Partisi üyesi Muharrem Celal Bayar ve Belediye Başkanı İzzet Okay'ı huzura kabul etmiş ve görüşmeler sırasında halkın ihtiyaçları hakkında notlar almıştır. Heyet üyelerinin İnönü'den istekleri şunlardır: Devrekâni heyeti: Bilhassa nahiyelerinin tam teşekküllü bir nahiyeye ve kaza olması ve meyveciliğin geliştirilmesi için bir uzmanın tetkikat yapmasını istemiştir. Araç heyeti: Araç-Safranbolu ve Karabük yolunun mükemmel bir hale getirilmesi ve Kastamonu-İnebolu yolundaki köprülerin beton olarak inşasını istemiştir. İnönü, tetkik buyurmakta olduğu vilâyetin iktisadi konuları içerisinde bu istekleri de ilave etmiştir.⁷⁶

İsmet İnönü, 10 Aralık 1938 sabahı saat 09.40'da Küre'ye gelmiş halkın coşkun tezahüratları arasında Hükümet Konağı'na giderek parti ve belediye teşekkülleri ile görüşmüştür. Ardından köy ve kasaba halkından

---

70 BCA., Dosya No: 12, 8 Aralık 1938.

71 BCA., Dosya No: 12, 9 Aralık 1938.

72 BCA., Dosya: 12, 10 Aralık 1938; "Cumhuriyet Halk Partisi Vilâyet Kongresi Büyük Cumhurreisimizin Yüksek Huzurları ile Açıldı", *Doğrusöz*, 9 Aralık 1938, s. 1.

73 "Cumhuriyet Halk Partisi Vilâyet Kongresi Büyük Cumhurreisimizin Yüksek Huzurları ile Açıldı", *Doğrusöz*, 9 Aralık 1938, s. 1-2.

74 "Cumhuriyet Halk Partisi Vilâyet Kongresi Büyük Cumhurreisimizin Yüksek Huzurları ile Açıldı-Valimizin Nutukları", *Doğrusöz*, 9 Aralık 1938, s. 2.

75 BCA., Dosya No: 12, 10 Aralık 1938

76 "Araç ve Devrekâni Heyetlerini Kabul Buyurdular", *Doğrusöz*, 12 Aralık 1938, s. 2.

bazı kişileri kabul etmiş ve ihtiyaçları hakkında notlar almıştır.⁷⁷ Küreliler, Cumhurbaşkanı İnönü'den Küre madenlerinin işletilmesi, köylülerin kalkınması, köylerine mektep yapılması ve köylüye ihtiyacı kadar odun verilmesini istemişlerdir. Ardından Maden Arama Enstitüsü elemanları, yapmış olduğu tetkikler hakkında bilgi vermiş ve Küre madeninden çıkarılmış bir bakır külçe cumhurbaşkanına gösterilmiştir.⁷⁸

İsmet İnönü, Küre ziyaretinin ardından İnebolu Halk Parti binasında parti, belediye ve bilumum teşekkülleri kabul etmiştir. Ardından halkı birer birer dinlemek suretiyle kazanın umumi durum ve ihtiyaçlarını bizzat not etmiştir.⁷⁹ İnebolu'da huzura kabul edilen kişilerin cumhurbaşkanından istekleri şunlardır: İnebolu'da demir, manganez gibi çeşitli madenlerin olduğu ve bu madenlerin etüt edilmesi, orta mektep yapılması, İnebolu limanının inşa edilmesi, sahil yolunun yapılması ve yolların düzeltilmesi, Evrenye'ye vapur uğratılması, Evrenye'de bulunan mendireğin hem tamir hem de biraz uzatılması, Devrekâni, İnebolu, Abana ve Çatalzeytin yörelerine yolların yapılması, İnebolu'da bir ağır ceza mahkemesinin kurularak bir başkan tayin edilmesi ve fındık işinden anlayan bir uzman isteğinde bulunmuşlardır.⁸⁰ Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, dört günlük Kastamonu gezisinin ardından 10 Aralık 1938 günü saat 13.55'te İnebolu limanında kendisini bekleyen riyaseti cumhur yatına Kastamonu Valisi Avni Doğan ve bütün maiyetiyle birlikte binerek Zonguldak istikametine doğru hareket etmiştir.⁸¹

İsmet İnönü, Ankara'ya dönüşü sonrasında seyahat süresince Kastamonu, ilçeleri ve diğer iller hakkında aldığı notları bir rapor haline getirerek 19 Aralık 1938 tarihinde Bakanlar Kurulu toplantısına sunmuştur. Raporunda belirtilen meselelerin çözümü için Ziraat Vekili Faik Kurtoglu görevlendirilmiştir.⁸² Kendir fabrikası ve iplik boya santrali kurulması için ilgililere gerekli talimatları vermiştir.⁸³ Lise pansiyon binasının ihtiyaçları için gereken 100 bin lirada cumhurbaşkanının

---

77 BCA., Dosya No: 12, 10 Aralık 1938; "Cumhurreisimiz Küre ve İnebolu'da", *Doğrusöz*, 12 Aralık 1938, s. 1-3.

78 "Cumhurreisimiz Küre ve İnebolu'da", *Doğrusöz*, 12 Aralık 1938, s. 3.

79 BCA., Dosya No: 12, 10 Aralık 1938.

80 "Cumhurreisimiz Küre ve İnebolu'da", *Doğrusöz*, 12 Aralık 1938, s. 4.

81 BCA., Dosya No: 12, 10 Aralık 1938; "Büyük Misafirimiz Cumhur Reisimiz Cumartesi Günü İnebolu Yoluyla Zonguldak'a Hareket Buyurdular", *Doğrusöz*, 12 Aralık 1938, s. 2.

82 Yüksel Özgen, "İsmet İnönü'nün Kuzey Anadolu Gezisi (6-13 Aralık 1938) (Çankırı-Kastamonu- Zonguldak)", *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 2012/10, s. 18.

83 "Büyük İnönü'müze Vilâyetimiz Halkının Şükranları", *Doğrusöz*, 3 Ocak 1939, s. 1.

talimatıyla halledilmiştir.⁸⁴ Ayrıca Halkevi binasının ihtiyaçları giderilmiştir.⁸⁵

25 Şubat 1939 tarihinde toplanan Kastamonu Belediye Meclisi, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye teşekkürlerini sunmak ve sevgilerini göstermek için İnönü'nün bir abidesini yaptırmaya ve yeni açılacak olan Cumhuriyet Meydanı'na koymaya karar vermiştir. Belediye Meclisi bu işle meşgul olmak üzere faal bir heyet teşkil etmiştir.⁸⁶ Fakat daha sonraki yıllarda Kastamonu basını incelendiğinde abidenin yapılamadığı ve heyetin çalışmalarının sonuçsuz kaldığı görülmüştür.

2.2. İsmet İnönü'nün İkinci Kastamonu Gezisi (18 Nisan 1949-26 Nisan 1949)

İsmet İnönü, cumhurbaşkanı olarak ilk yurt gezisini 1938 yılında Kastamonu'ya yapmış ve üzerinden 11 yıl geçtikten sonra 1949 yılında tekrar cumhurbaşkanı olarak Kastamonu'ya davet edilmiştir.⁸⁷ Davetin ardından Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 18 Nisan 1949 Pazartesi günü Çankırı yolu üzerinden saat 15.00'de Kastamonu'ya gelmiş ve Vali Konağı önünde on binlerce halk coşku ile kendisini karşılamıştır.⁸⁸ Cumhurbaşkanı, akşamüstü Vali Tevfik Sırrı Gür, Belediye Başkanı Şerafettin Bey ve milletvekilleriyle beraber yaya olarak şehir merkezinde bir süre gezip incelemelerde bulunmuştur. Ardından Cumhuriyet Meydanı, İsmailbey Külliyesi ve Belediye'yi ziyaret ederek yetkililerden Tekel, PTT, Ziraat Bankası, Gazi Okulu, Müze Binası ve Karaçomak Deresi hakkında bilgi almıştır.⁸⁹

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 19 Nisan 1949 Salı günü öğleye doğru Halkevi'nde Belediye, Ticaret Odası, Dokuma Kooperatifi ve halk temsilcilerinden oluşan heyet üyeleri ile görüşmüştür. Görüşmeler sırasında heyet üyelerinin cumhurbaşkanından istekleri şunlardır: Zaman zaman taşarak şehri tehdit eden ve civardaki bahçeleri tahrip eden Karaçomak Deresi'nin temizlenmesi ve ıslah edilmesi, İnebolu ile Kastamonu'nun ekonomik kalkınmasını sağlayacak olan İnebolu-Ankara

84 "Lise için 100 Bin Lira Tahsisat Konuldu", *Doğrusöz*, 24 Ocak 1939, s. 1.

85 "Büyük Cumhurreisimizin İltifatkar Telgrafları", *Doğrusöz*, 14 Şubat 1939, s. 1.

86 Hüsnü Açıksoz, "İnönü Abidesi", *Doğrusöz*, 28 Şubat 1939, s. 1.

87 Eski, a.g.e., s. 83.

88 "Pazartesi Günü Şehrimizi Şerefliendiren Cumhurbaşkanımız Halkın İçten Gelen Tezahüratı ile Karşılandı", *Doğrusöz*, 20 Nisan 1949, s. 1-2.

89 "Pazartesi Günü Şehrimizi Şerefliendiren Cumhurbaşkanımız Halkın İçten Gelen Tezahüratı ile Karşılandı", *Doğrusöz*, 20 Nisan 1949, s. 2; "Cumhur Başkanımız İsmet İnönü Şehrimizde", *Kastamonu*, 21 Nisan 1949, s. 1.

kara yolunun Bayındırlık Bakanlığı'na ikinci plandan ön plana alınması, orman memleketi olan Kastamonu'da bir kâğıt ve selüloz fabrikası kurulması, Kastamonu için hayati önemi olan elma istihsalinin heder olmaması için bir ispirto fabrikası kurulması, Taşköprü'deki kendir soyma fabrikasının ıslah edilmesi ve geliştirilmesi, Ilgaz-Kurşunlu-Çerkeş-Gerede arasındaki 40 kilometrelik yol yapımının ön plana alınması ve ham kauçuk ithalinde gümrük tarifesinin değiştirilmesi isteğinde bulunmuşlardır.⁹⁰

İsmet İnönü, görüşmeler sona erince ilçeden gelen Abana, Araç, Azdavay, Daday, İnebolu, Küre, Taşköprü, Tosya ve Kargı heyet üyelerini ayrı ayrı huzura kabul ederek görüşmüştür. Cumhurbaşkanı, saat 16.00'da Devrekâni ilçesine gelmiş ve burada çarşığı gezdikten sonra dokuma yapan kadınlarla görüşmüştür. Devrekâni ilçesinin 61 köyünden 51'inde ilkokul yapılarak okuryazarlık arttığı için Devrekânili vatandaşları takdir etmiştir. İsmet İnönü, Devrekâni dönüşü Gökçöy Köy Enstitüsü'nü ziyaret etmiş ve incelemelerde bulunmuştur.⁹¹

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 20 Nisan 1949 Çarşamba günü ilk olarak Erkek Sanat Enstitüsü okulunu gezmiş ve okul hakkında yetkililerden bilgi almıştır.⁹² İkinci olarak Lise'yi ziyaret etmiş ve ilgililer kendisine okul hakkında malumat vermiştir.⁹³ Ardından Kız Enstitüsü'ne uğramış ve okulu gezmiştir.⁹⁴

İsmet İnönü, okulları ziyaretinin ardından Daday'a gitmiş ve burada belediye başkanı, memurlar ve halk temsilcileri ile görüşerek ilçenin sorunları hakkında bilgi almıştır. Dadaylıların cumhurbaşkanından istekleri şunlardır: Daday-Araç yolunun yapılması, önceden etüdü yapılmış olan verem savaş sanatoryumunun yeni çıkan kanuna göre yapımına başlanması istenmiş ve Dadaylıların hayati ihtiyaçları üzerinde durulmuştur.⁹⁵ Ardından beraberindekilerle birlikte Azdavay ilçesine gelmiş ve burada halkın istek ve şikâyetlerini dinlemiştir. Azdavaylıların cumhurbaşkanından istekleri şunlardır: Hükümet Konağı, Ziraat Bankası, Askerlik Şubesi, yol ve köprü gibi mahalli ihtiyaçların yapılmasını istemişlerdir. Ardından Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye Azdavay'ın bir km kadar uzağında çıkarılan kömür madeni numuneleri gösterilmiştir.

90 "Cumhurbaşkanı Halkevinde", *Doğrusöz*, 20 Nisan 1949, s. 2; "Bütün İstek ve Dilekler Bir Noktada Birleşiyor Yol ve Fabrika" *Kastamonu*, 21 Nisan 1949, s. 1.

91 "Cumhurbaşkanı Halkevinde", *Doğrusöz*, 20 Nisan 1949, s. 2.

92 "Cumhurbaşkanı Erkek Sanat Enstitüsünde", *Doğrusöz*, 22 Nisan 1949, s.1

93 "Cumhurbaşkanı Lisede", *Doğrusöz*, 22 Nisan 1949, s. 1-2.

94 "Cumhurbaşkanı Kız Enstitüsünde", *Doğrusöz*, 22 Nisan 1949, s. 2.

95 "Devlet Başkanı Daday'da", *Doğrusöz*, 22 Nisan 1949, s. 2.

Ayrıca maden kömürünün etüdü 1936 yılında yapılmasına rağmen işletilmeye açılmaması ve gecikme sebepleri hakkında bilgi verilmiştir.⁹⁶

İsmet İnönü, 21 Nisan 1949 Perşembe günü Kastamonu'dan Taşköprü'ye gitmiştir. Cumhurbaşkanı, Taşköprü'de Kendir dokuma fabrikasını gezip ilgililerden bilgi aldıktan sonra Sinop'a gitmek üzere Taşköprü'den ayrılmıştır.⁹⁷ İsmet İnönü, iki gün Sinop'ta incelemelerde bulunduktan sonra 23 Nisan 1949 Cumartesi günü Kastamonu'ya gelmiştir.⁹⁸

İsmet İnönü, 24 Nisan 1949 Pazar günü Kastamonu'dan İnebolu'ya gitmiş ve İnebolu Halkevi'nde İnebolu belediye başkanı, CHP, DP ilçe başkanları, yönetim kurulu üyeleri ve diğer halk temsilcileri ile görüşmüştür. Görüşmeler sırasında ilçe hakkında ayrıntılı olarak yetkililerden bilgi almıştır. İneboluların cumhurbaşkanından istekleri şunlardır: İnebolu'nun bir vilayet merkezi olması, İnebolu memleket hastahanesinin devlet hastanesi olması ve yatak sayısının çoğaltılması, 25 yataklı olan hastahanesinin ihtiyacı karşılamadığı için hastahane masraflarının devlet bütçesine alınması, İnebolu balıkçılığının gelişmesi için çalışmalar yapılması, İnebolu'nun bir meyve mıntıkası haline getirilmesi, liman inşaatının tamamlanması, deniz tayyare istasyonunun kurulması, bir dokuma fabrikası kurulması ve dış ülkelere ihraç edilen elmaların kontrole tabi tutulması istenmiştir.⁹⁹

İsmet İnönü, 25 Nisan 1949 Pazartesi günü Tosya'da binlerce halkın coşkulu ve samimi tezahüratları ile karşılandıktan sonra Belediye binasını Tosyalıların sorunlarını dinlemiş ve Kargı heyetini huzura kabul etmiştir.¹⁰⁰

Cumhurbaşkanı 26 Nisan 1949 Salı günü Halkevi binası balkonundan yapmış olduğu konuşmada vatandaşlar arasında düşmanlığın olmamasını tavsiye etmiş ve Kastamonululara veda etmiştir.¹⁰¹ İsmet İnönü veda konuşmasının ardından Karabük'e gitmek üzere Kastamonu'dan ayrılmıştır. Cumhurbaşkanı yol üzerinde bulunan Araç ilçesine uğramış ve burada vatandaşlar sorunlarını kendisine iletmışlerdir.

---

96 "İnönü Azdavay'da", *Doğrusöz*, 22 Nisan 1949, s. 2.

97 "Cumhurbaşkanı Taşköprü'de", *Doğrusöz*, 22 Nisan 1949, s. 2.

98 "Cumhur Başkanımız Sinop'tan Şehrimize Döndüler", *Kastamonu*, 25 Nisan 1949, s. 1.

99 "İneboluların İstekleri", *Doğrusöz*, 26 Nisan 1949, s. 2; "İnebolu'da", *Kastamonu*, 28 Nisan 1949, s. 1-2.

100 "İnönü Tosya'da", *Doğrusöz*, 26 Nisan 1949, s. 1-2.

101 "Cumhurbaşkanımızın Nutku", *Kastamonu*, 28 Nisan 1949, s. 1; "Cumhurbaşkanımızın İki Mülahazası", *Mücadele*, 2 Mayıs 1949, s. 1-2.

Araçlılar ilçelerindeki elektrik sorununu ve o sene ekinleri don vurduğu için zarara uğradıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca kazanın 142 köyü olduğunu ve bu köylerin sadece 52'sinde okul bulunduğu için ilçelerine ortaokul yapılmasını istemişlerdir.¹⁰²

3. CUMHURBAŞKANI CELAL BAYAR'IN KASTAMONU GEZİSİ (30 Mayıs 1954-31 Mayıs 1954)

Celal Bayar, 1954 yılında yapılan seçimlerde tekrar cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından ilk yurt gezisini Kastamonu'ya yapmaya karar vermiş ve Kastamonu seyahat programı belirlenmiştir.¹⁰³ 30 Mayıs 1954 Pazar günü saat 17.00'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve beraberinde bulunan İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş, Etibank Umum Müdürü ve Ankara Mebusu Zafer Baş, Muharriri Mümtaz Faik Fenik, Cumhurbaşkanlığı Yaveri ve İşletmeler Vekâleti Kalemli Mahsus Müdürü ile birlikte Çankırı ve Tosya yolu üzerinden Kastamonu'ya gelmiştir.¹⁰⁴ Yenises gazetesinin belirttiğine göre 30 Mayıs Pazar günü havanın yağmurlu olmasına rağmen bütün kazalardan binleri aşan halk ve kuruluşlar daha bir gün evvelinden Kastamonu'ya gelerek cumhurbaşkanını karşılamaya iştirak etmiştir. Celal Bayar karşılama sona erince Hükümet Konağı'nda ziyaretleri kabul etmiştir¹⁰⁵ Aynı günün akşamı Lise binasında şerefine tertiplenen yüz kişilik ziyafete katılmıştır.¹⁰⁶

Celal Bayar, 31 Mayıs 1954 Pazartesi günü Azdavay'da Maden Teknik Arama Enstitüsü'nün üçüncü numaralı kıraç sondajına giderek çalışmalar hakkında detaylı olarak bilgi almış ve büyük sondaj makinasının çalışmalarını izlemiştir. Müteakiben kömür ocaklarına giderek yetkililerden bilgi almıştır.¹⁰⁷ Celal Bayar, inceleme gezisi ve ziyaretin bitiminde Azdavay'dan Kastamonu'ya gelerek Halk Eğitim

---

102 "Araç'ta", *Kastamonu*, 3 Mayıs 1949, s. 1-2.

103 "Reisicumhurumuz Pazar Günü Şehrimizde", *Yenises*, 28 Mayıs 1954, s. 1.

104 "Sayın Celâl Bayar Bugün 17'de Şehrimizde", *Doğrusöz*, 30 Mayıs 1954, s. 1; "Reisicumhurumuz Sayın Celâl Bayar Dün Akşam Saat 18.45'te Şehrimize Şeref Verdiler", *Yenises*, 31 Mayıs 1954, s. 1.

105 "Reisicumhurumuz Sayın Celâl Bayar Dün Akşam Saat 18.45'te Şehrimize Şeref Verdiler", *Yenises*, 31 Mayıs 1954, s. 1.

106 "Sayın Celâl Bayar Bugün 17'de Şehrimizde", *Doğrusöz*, 30 Mayıs 1954, s. 1; "Reisicumhurumuz Sayın Celâl Bayar Dün Akşam Saat 18.45'te Şehrimize Şeref Verdiler", *Yenises*, 31 Mayıs 1954, s. 1.

107 Aziz Demircioğlu "Cumhurreisimiz Daday Ve Azdavay'da", *Doğrusöz*, 1 Haziran 1954, s.1.

Merkezi binasını ziyaret etmiştir.¹⁰⁸ İki günlük Kastamonu gezi programını tamamlayan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, saat 14.30'da Karabük'e gitmek üzere Kastamonu'dan ayrılmıştır.¹⁰⁹

4. CUMHURBAŞKANI CEVDET SUNAY'IN KASTAMONU GEZİSİ (23 Haziran 1966-25 Haziran 1966)

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Kastamonu basınına göre 1966 yılı Haziran ayı içerisinde bir yurt gezisine çıkacağı ve bu gezi sırasında Sinop'u ziyaret etmesinin ardından Kastamonu'yu da ziyaret edeceği netleşmiştir.¹¹⁰ Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, 23 Haziran 1966 Perşembe günü Kastamonu hududunda kalabalık bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır. Cumhurbaşkanı, öğleden sonra Taşköprü ilçesine giderek halkın dert ve isteklerini dinlemiştir. Saat 16.00'da Kastamonu Cumhuriyet Meydanı'nda kendisini bekleyen kalabalığa hitaben kısa bir konuşma yapmış ve konuşmasında Kastamonu'da olmaktan bahtiyar olduğunu ve bu şehri daha gelişmiş olarak görmek istediğini ifade etmiştir. Ardından Vilâyet Konağı'nda siyasî parti başkanları, İl Genel Meclisi ve Belediye Meclis üyeleri ile görüşmüştür. Görüşmeler bitimi Kız Öğretmen Okulu, Yetiştirme Yurdu ve Göl Öğretmen Okulu'nu ziyaret etmiştir.¹¹¹ Cevdet Sunay, akşam vilâyet tarafından şerefine tertip edilen yemekli toplantıya iştirak etmiştir. Yemek sırasında Belediye Başkan Vekili Alaeddin Himmetoğlu Belediye Meclisi'nin aldığı kararla Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın fahri hemşeriliğe kabul edildiğini açıklayarak kapağında altından yazılmış "Kastamonu" ibaresi bulunan fahri hemşerilik beratını cumhurbaşkanına takdim etmiştir.¹¹²

---

108 Aziz Demircioğlu "Cumhurreisimiz Daday Ve Azdavay'da", *Doğrusöz*, 1 Haziran 1954, s. 1; "Reisicumhur Sayın Celâl Bayar Tetkiklerini Bitirdiler", *Yenises*, 1 Haziran 1954, s. 1.

109 Aziz Demircioğlu "Cumhurreisimiz Daday Ve Azdavay'da", *Doğrusöz*, 1 Haziran 1954, s. 1.

110 "Yakında Yurt Gezisine Çıkacak Olan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay Şehrimize Gelecek", *Doğrusöz*, 7 Haziran 1966, s. 1; "Cumhurbaşkanı Sunay Şehrimize Geliyor", *Yenises*, 7 Haziran 1966, s. 1; "Sunay Geliyor", *Yeni Kastamonu*, 7 Haziran 1966, s. 1.

111 "Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay İlimizde: "İstiklâl Harbine Katıldığım Kastamonu Vilâyetinden Bende Kalan Çok Aziz Hatıralar Vardır" Dedi", *Doğrusöz*, 24 Haziran 1966, s. 1; "Dün İl Hududunda Vali, Belediye Başkan Vekili, Senatör Ve Milletvekillerimiz, Resmî Ve Özel Teşekkürler İle Kalabalık Bir Halk Topluluğu Tarafından Karşılanan Cumhurbaşkanımız Cevdet Sunay Saat 16.05'te Şehrimize Teşrif Etmişlerdir", *Yenises*, 24 Haziran 1966, s. 1; "İlimiz Hududunda Vali Baş Reis Vekili Ve Kalabalık Bir Toplulukça Karşılanan Cevdet Sunay Cumhuriyet Alanı'nda Kastamonululara Hitap Etti", *Yeni Kastamonu*, 24 Haziran 1966, s. 1.

112 "Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay İlimizde: "İstiklâl Harbine Katıldığım Kastamonu Vilâyetinden Bende Kalan Çok Aziz Hatıralar Vardır" Dedi", *Doğrusöz*, 24 Haziran 1966, s. 1; "Dün İl Hududunda Vali, Belediye Başkan Vekili, Senatör Ve Milletvekillerimiz,

24 Haziran 1966 Cuma günü Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay şerefine İnebolu Belediye binasında bir tören yapılarak “İnebolu Fahri Hemşeriliği” beratı ve Kastamonu’nun altından yapılmış bir anahtar kendisine takdim edilmiştir. Ardından Cevdet Sunay, Belediye binası balkonundan yaptığı kısa konuşmada; İnebolu’da olmaktan sevinç duyduğunu, o günlerden 45 sene önce İnebolu’dan Anadolu istiklâl mücadelesine girdiğini ve İnebolu kayıkçılarının istiklâl mücadelesindeki başarısından bahsetmiştir.¹¹³ İnebolu hapishanesinde bulunan mahkûmların cumhurbaşkanını görmeyi arzu eden bir telgraf çekmesi üzerine Cevdet Sunay, yaverleri ve özel doktorunu cezaevine göndererek mahkûmlarla kendi adına görüşürmüştür.¹¹⁴

Vali Hasan Kurdoğlu saat 17.00’de şeker fabrikasında yapılan bilgilendirme toplantısında Kastamonu’nun dilek ve isteklerini cumhurbaşkanına anlatmış ve bir buçuk saat süren bilgilendirme toplantısı boyunca cumhurbaşkanı önemli gördüğü yerleri notlar almıştır. Ayrıca yapılması lazım gelen hususlar açıklanarak bu konuda hazırlanan bir rapor cumhurbaşkanına takdim edilmiştir.¹¹⁵ Kastamonu’nun ihtiyaçları konusunda hazırlanan rapor şu konuları içermektedir: Arazisinin % 43’ü orman olan Kastamonu’da orman artıklarının değerlendirilmesi için gerekli tesislerin kurulması, bir çimento fabrikası kurulması, hayvancılığı teşvik ve hayvancılıkta rantabiliteyi temin maksadıyla süt endüstri tesisi kurulması, Ankara-İnebolu ve Kastamonu-Karabük yolunun standart bir şekilde inşası ve asfaltlanması, bir ticaret lisesi ile yüksek eğitim enstitüsünün açılması ve Kastamonu’ya bir askeri birlik yollanması istenmiştir.¹¹⁶ Cevdet Sunay, 24 Haziran günü akşamı

Resmi Ve Özel Teşekküller İle Kalabalık Bir Halk Topluluğu Tarafından Karşılanan Cumhurbaşkanımız Cevdet Sunay Saat 16.05’te Şehrimize Teşrif Etmışlerdir”, *Yenises*, 24 Haziran 1966, s. 1; “İlimiz Hududunda Vali, Baş Reis Vekili Ve Kalabalık Bir Toplulukça Karşılanan Cevdet Sunay Cumhuriyet Alanı’nda Kastamonululara Hitap Etti”, *Yeni Kastamonu*, 24 Haziran 1966, s. 1.

113 “İnebolu’da Altın Anahtar Verilen Sunay’a İlimizin İhtiyaçları Anlatıldı”, *Doğrusöz*, 25 Haziran 1966, s. 1; “Cumhurbaşkanı İnebolu İlçemizde: “45 Yıl Önce Bu Yollardan Geçmişim. O Güne Ait Hatıralar Hafızamda Hâlâ Saklı Ve Canlıdır” Dedi”, *Yenises*, 25 Haziran 1966, s. 1; “İnebolu’da Kalabalık Halk Tarafından Karşılanan Sunay’a Fahri Hemşerilik Beratı Ve Altın Anahtar Verildi”, *Yeni Kastamonu*, 25 Haziran 1966, s. 1.

114 “Cezaevinden Telgraf”, *Yenises*, 25 Haziran 1966, s. 1.

115 “İnebolu’da Altın Anahtar Verilen Sunay’a İlimizin İhtiyaçları Anlatıldı”, *Doğrusöz*, 25 Haziran 1966, s. 1; “Brifing”, *Yenises*, 25 Haziran 1966, s. 1; “İnebolu’da Kalabalık Halk Tarafından Karşılanan Sunay’a Fahri Hemşerilik Beratı Ve Altın Anahtar Verildi”, *Yeni Kastamonu*, 25 Haziran 1966, s. 1.

116 “İnebolu’da Altın Anahtar Verilen Sunay’a İlimizin İhtiyaçları Anlatıldı”, *Doğrusöz*, 25 Haziran 1966, s. 1; “Brifing”, *Yenises*, 25 Haziran 1966, s.1-2

şeker fabrikasında Belediye tarafından düzenlenen akşam yemeğine katılmıştır.¹¹⁷

Cevdet Sunay, 25 Haziran 1966 Çarşamba günü Tosya ilçesinde incelemelerde bulunmuştur. Ardından Kastamonu gezi programının sonuna gelen cumhurbaşkanı Kastamonu'dan Ankara'ya gitmek üzere hareket etmiştir.¹¹⁸

5. CUMHURBAŞKANI KENAN EVREN'İN KASTAMONU GEZİLERİ

5.1. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Birinci Kastamonu Gezisi (13 Ağustos 1983)

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 13 Ağustos 1983 Cumartesi günü saat 10.15'te helikopterle Kastamonu Havaalanı'na gelmiş ve havaalanında kendisini vali, belediye başkanı, Korgeneral Sabri Yirmibeşoğlu, diğer önemli yetkililer ve Kastamonulular karşılamıştır. Kastamonu gezisi sırasında cumhurbaşkanına Milli Güvenlik Kurulu üyeleri, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun, Başbakan Bülend Ulusu ve Tarım Orman Bakanı Sabahattin Özbek eşlik etmiştir. Vilayet binasında cumhurbaşkanına vali ve belediye başkanı tarafından Kastamonu'nun sorunları hakkında bilgi verilmiştir. Ardından şehrin anahtarı ve fahri hemşehrilik beratı takdim edilmiştir.¹¹⁹

Kastamonu, iş sahalarının azlığı yüzünden il nüfusunun üçte birini başka illere göç vermiş ve o zamanlar hâlâ göç vermeye devam etmektedir. Ekonomik potansiyeli harekete geçirecek ve il dışı göçü durduracak çalışmaların hızlandırılması için Kastamonulular sorunların çözümü için isteklerini cumhurbaşkanına şu başlıklar altında

---

117 "İnebolu'da Altın Anahtar Verilen Sunay'a İlimizin İhtiyaçları Anlatıldı", *Doğrusöz*, 25 Haziran 1966, s. 1; "Akşam Yemeği", *Yenises*, 25 Haziran 1966, s. 2; "İnebolu'da Kalabalık Halk Tarafından Karşılana Sunay'a Fahri Hemşehrilik Beratı Ve Altın Anahtar Verildi", *Yeni Kastamonu*, 25 Haziran 1966, s. 1.

118 "Akşam Yemeği", *Yenises*, 25 Haziran 1966, s. 2; "İnebolu'da Kalabalık Halk Tarafından Karşılana Sunay'a Fahri Hemşehrilik Beratı ve Altın Anahtar Verildi", *Yeni Kastamonu*, 25 Haziran 1966, s. 1.

119 "Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren Cumartesi Günü Şehrimizi Ziyaret Etti, Halka Hitaben Konuştu", *Yenises*, 19 Ağustos 1983, s. 1; "Sayın Cumhurbaşkanını İlimize Hoş Geldiniz", *Kastamonu*, 13 Ağustos 1983, s. 1.

iletmişlerdir:¹²⁰ Kastamonu'da Cürümören Barajı'nın yapımına başlanması, yol, su, elektrik gibi hizmetlerin köylere ulaştırılması, Kastamonu'nun topoğrafya durumu göz önüne alınarak daha fazla ödenek verilmesi, Orman Entegre Tesisleri'nin inşaatının olabildiğince çabuk tamamlanması ve binanın kuruluş amacı dışında kullanılmasının önüne geçilmesi, Kastamonu'da bir Ziraat ve Veteriner Fakültesi kurulması.¹²¹ Kastamonu da bulunan iki yüksekokulun öğrencileri için özellikle derhal bir kız öğrenci yurdu açılması, yol yapım çalışmalarına hız verilmesi, köylünün önemli bir gelir kaynağı olan elma ve sarımsağa belirli bir taban fiyatı verilmesi, bu ürünleri işleyecek fabrikalar kurulması, Kastamonu'da ptt hizmetlerinin iyileştirilmesi ve otomatığe geçme işinin bir an önce tamamlanması, Organize Sanayi Sitesi'nin kurulması.¹²² Söğütözü bölgesindeki kömür ocakları çalışmasının genişletilmesi, Kastamonu Ilgaz Milli Parkı ve kayak merkezinin en kısa sürede tamamlanması, temeli atılan Ilgaz Dağı oteli inşaatına devam edilmesi, İnebolu'da Kibrit Fabrikası yapılması, Kastamonu'ya beş binlik bir telefon santrali verilmesi, Araç Çimento Fabrikası inşaatının tamamlanması, Kastamonu'da Orman ve Maden Fakültelerinin açılması, İnebolu Limanı'nın genişletilmesi istenmiştir.¹²³

Kenan Evren, saat 11.00'de Cumhuriyet Alanı'nda kendisini bekleyen Kastamonululara hitaben bir konuşma yapmıştır.¹²⁴ Cumhurbaşkanı konuşmasında yeni kurulan siyasi partilerin oy avcılığı için gerçekleştiremeyecekleri vaatlerde bulunmaması ve dini, politikaya alet etmemeleri gerektiğinden bahsetmiştir.¹²⁵ Kenan Evren konuşmasının devamında Kastamonuluların, Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu'yu candan desteklemiş olduğundan ve Kastamonuluların şapka ve kıyafet inkılabını destekleyerek devlete olan bağlılığını göstermiş olduğunu ifade etmiştir.¹²⁶ Kenan Evren konuşmasının son bölümünde Kastamonu'da

---

120 "İlimizin Kalkınması İçin Sayın Cumhurbaşkanı'mızdan Yardımcı Olmalarını Beklediğimiz Dilekleri", *Kastamonu*, 13 Ağustos 1983, s. 1; "İsteklerimiz", *Yenises*, 12 Ağustos 1983, s. 1.

121 "İlimizin Kalkınması İçin Sayın Cumhurbaşkanı'mızdan Yardımcı Olmalarını Beklediğimiz Dileklerimiz", *Kastamonu*, Yıl: 10, S. 2938, (13 Ağustos 1983), s. 1; "İsteklerimiz", *Yenises*, Yıl: 2, S. 63, (12 Ağustos 1983), s. 1.

122 "İsteklerimiz", *Yenises*, Yıl: 2, S. 63, (12 Ağustos 1983), s. 1.

123 "İlimizin Kalkınması İçin Sayın Cumhurbaşkanı'mızdan Yardımcı Olmalarını Beklediğimiz Dilekleri", *Kastamonu*, Yıl: 10, S. 2938, (13 Ağustos 1983), s. 1.

124 "Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren Cumartesi Günü Şehrimizi Ziyaret Etti, Halka Hitaben Konuştu", *Yenises*, 19 Ağustos 1983, s. 1.

125 "Notlar", *Yenises*, 19 Ağustos 1983, s. 1.

126 "Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren Cumartesi Günü Şehrimizi Ziyaret Etti, Halka Hitaben Konuştu", *Yenises*, 19 Ağustos 1983, s. 1; "Cumartesi Günü Şehrimizde Halka Hitaben Konuşan Cumhurbaşkanı K. Evren: "1990 Yılına Kadar Kastamonu'ya 48 Milyar Liranın Üzerinde Yatırım Yapılması Öngörülmüştür.", *Kastamonu*, 15 Ağustos 1983, s. 1.

köylülere yeterli gelir sağlanamaması yüzünden diğer illere önemli miktarlara varan göçler olduğunu, tüm bu sorunların halli için Kastamonu'nun ikinci derecede kalkınmakta öncelikli iller arasına alınmış olduğunu, 1983 yılında Kastamonu'ya ayrılan meblağın dokuz buçuk milyar olduğunu ve bu rakamın 1990 yılına kadar kırk sekiz milyara ulaşacağını ifade etmiştir.¹²⁷

Kenan Evren konuşması bitimi İnönü Parkı'na yaptırılan ve Atatürk'ün şapka inkılabını simgeleyen anıtı gezmiştir. Ardından Kastamonu Devlet Hastanesi ve Çocuk Bakım Yurdu'nda incelemelerde bulunmuştur. Müteakiben Taşköprü ilçesine gitmiş ve burada SEKA Sigara Kâğıdı Fabrikası'nı gezerek ilgililerden bilgi almıştır.¹²⁸ Kenan Evren, Kastamonu gezi programını tamamlamasının ardından aynı gün içerisinde saat 15.45'te Kastamonu'dan Ankara'ya hareket etmiştir.¹²⁹

5.2. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in İkinci Kastamonu Gezisi (17 Ekim 1985-19 Ekim 1985)

Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve beraberindekiler Ankara'dan Kastamonu'ya karayoluyla 17 Ekim 1985 Perşembe günü saat 21.30'da gelmiştir.¹³⁰ Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e Kastamonu gezisi sırasında Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi Nurettin Ersin, Devlet Bakanı Mustafa Tınaz Titiz, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Metin Emiroğlu ve diğer önemli yetkililer eşlik etmiştir.¹³¹

Kenan Evren, 18 Ekim 1985 sabahı Şehitler Abidesi'nin açılışını yaptıktan sonra yapmış olduğu kısa konuşmada Kurtuluş Savaşı'nda şehit düşenlerin hatıralarına dikilen abidenin yapımında emeği geçenleri

127 "Cumartesi Günü Şehrimizde Halka Hitaben Konuşan Cumhurbaşkanı K. Evren: "1990 Yılına Kadar Kastamonu'ya 48 Milyar Liranın Üzerinde Yatırım Yapılması Öngörülmüştür.", *Kastamonu*, 15 Ağustos 1983, s. 4; "Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren Cumartesi Günü Şehrimizi Ziyaret Etti, Halka Hitaben Konuştu", *Yenises*, 19 Ağustos 1983, s. 1.

128 "Cumartesi Günü Şehrimizde Halka Hitaben Konuşan Cumhurbaşkanı K. Evren: "1990 Yılına Kadar Kastamonu'ya 48 Milyar Liranın Üzerinde Yatırım Yapılması Öngörülmüştür.", *Kastamonu*, 15 Ağustos 1983, s. 4; "Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren Cumartesi Günü Şehrimizi Ziyaret Etti, Halka Hitaben Konuştu", *Yenises*, 19 Ağustos 1983, s. 1.

129 "Cumhurbaşkanı Sayın Kenan Evren Cumartesi Günü Şehrimizi Ziyaret Etti, Halka Hitaben Konuştu", *Yenises*, 19 Ağustos 1983, s. 1.

130 "Cumhurbaşkanı Şehrimizde", *Açıksöz*, 18 Ekim 1985, s. 1; "Sayın Cumhurbaşkanımız Kastamonu'ya Hoş Geldiniz", *Kastamonu*, 18 Ekim 1985, s. 1.

131 "Şehitler Abidesi, Taşköprü M. Sıtkı Erkek E.M.L Ve Abana Elektro Mekanik Fabrikası Cumhurbaşkanı Kenan Evren Tarafından Törenle Hizmete Açıldı", *Açıksöz*, 19 Ekim 1985, s. 1.

kutlamıştır. Açılıştan sonra Abdurrahman Paşa Lisesi'nde bazı sınıf ve laboratuvarları gezerek denetlemelerde bulunmuş ve Okul Müdürü İsmail Dönmez'den okulun tarihçesi hakkında bilgi almıştır. Vilayet binasında Vali Kamil Demircioğlu'ndan Kastamonu'nun sorunları ve çeşitli meseleler hakkında bilgi almıştır.¹³²

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, saat 10.45'te halka hitaben bir konuşma yapmış ve konuşmasında Kastamonu'nun Kurtuluş Savaşı'nda istila görmemesine rağmen Anadolu'ya cephane sevkiyatı ile savaşta büyük yararlılıklar gösterdiğinden, Atatürk'ün şapka ve kıyafet inkılâbını Kastamonu'da başlattığından, komünizm, faşizm ve demokratik düzen arayıcılarının Türkiye'de üç büyük tehlike olduğunu ve bu üç tehlikeye anayasa olarak karşı olduklarından söz etmiştir. Kenan Evren, konuşmasının devamında vatandaşların dini inançları hakkında anayasada bir kısıtlama olmadığını ve isteyen her vatandaşın dini vecibelerini yerine getirmede özgür olduğunu dile getirerek konuşmasına son vermiştir.¹³³

Cumhurbaşkanı Evren, Taşköprü'de saat 11.25'te SEKA Sigara Kâğıdı Fabrikası'nda yaptığı tetkikler sonrası hayırsever bir kişi olan Mustafa Sıtkı Erkek tarafından yaptırılan ve kendi adı verilen Mustafa Sıtkı Erkek Endüstri Meslek Lisesi'nin açılışını gerçekleştirmiştir.¹³⁴ Cumhurbaşkanı açılış sonrası yapmış olduğu konuşmada Türk milletinin artık bilimde ve teknikte geri kalmışlıktan kurtulmak istediğini, lisenin millî eğitim alanında geri kalmışlığın giderilmesi için devlet ve millet iş birliğinin en güzel örneği olduğunu ve diğer imkân sahibi olanlarında eğitim kampanyasına katkıda bulunmasını istemiştir.¹³⁵ Cumhurbaşkanı açılış töreninde Mustafa Sıtkı Erkek'e onur plaketi vermiş ve ardından liseyi ve atölyelerini gezmiştir.¹³⁶

---

132 "Şehitler Abidesi, Taşköprü M. Sıtkı Erkek E.M.L Ve Abana Elektro Mekanik Fabrikası Cumhurbaşkanı Kenan Evren Tarafından Törenle Hizmete Açıldı", *Açıksöz*, 19 Ekim 1985, s. 1; "Türkiye'nin Gözü Dün Kastamonu'daydı, Evren Önemli Konulara Değindi", *Kastamonu*, 19 Ekim 1985, s. 1.

133 "Şehitler Abidesi, Taşköprü M. Sıtkı Erkek E.M.L Ve Abana Elektro Mekanik Fabrikası Cumhurbaşkanı Kenan Evren Tarafından Törenle Hizmete Açıldı", *Açıksöz*, 19 Ekim 1985, s. 1.

134 "Türkiye'nin Gözü Dün Kastamonu'daydı, Evren Önemli Konulara Değindi", *Kastamonu*, 19 Ekim 1985, s. 4; Kadir Akın -İzzet Sarı "Taşköprü M. Sıtkı Erkek E.M.L. Evren Tarafından Açıldı", *Açıksöz*, 19 Ekim 1985, s. 1.

135 "Türkiye'nin Gözü Dün Kastamonu'daydı, Evren Önemli Konulara Değindi", *Kastamonu*, 19 Ekim 1985, s. 4.

136 Kadir Akın -İzzet Sarı "Taşköprü M. Sıtkı Erkek E.M.L. Evren Tarafından Açıldı", *Açıksöz*, 19 Ekim 1985, s. 1.

Kenan Evren, açılış sonrası helikopterle Abana'ya gitmiş ve burada Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde çalışan işçilerin maddi yardımları ile yapılan Abana Elektromekanik Fabrikası'nın açılışını gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı açılış sonrası yapmış olduğu kısa konuşmada yurt dışında ve yurt içinde çalışan kişilerin birikimlerini bu şekilde yurt kalkınmasına yatırmışından duyduğu mutluluktan bahsetmiştir.¹³⁷ Daha sonra fabrikayı gezerek ilgililerden bilgi almıştır.¹³⁸

Açıksöz gazetesinin belirttiğine göre Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 18 Ekim 1985 Cuma günü saat 15.00'te helikopterle İnebolu ilçesine gelmiş ve ilçe girişinde havanın yağmurlu olmasına rağmen büyük bir kalabalık coşku ile kendisini karşılamıştır. Karşılama sonrasında Belediye Başkanı Hulki Yeğin, Kenan Evren'e İstiklâl Savaşı'nın kazanılmasında büyük bir katkı sağlayan ve cephanenin karaya taşınmasında kullanılan bir kayık maketini hediye etmiştir. Ardından cumhurbaşkanı İnebolu Heyamola ekibinin gösterisini coşku ile izlemiştir.¹³⁹ Kastamonu gezi programını tamamlayan Kenan Evren, 19 Ekim 1985 Cumartesi günü sabahı Kastamonu'dan Çankırı'ya gitmek üzere hareket etmiştir.¹⁴⁰

6. CUMHURBAŞKANI ABDULLAH GÜL'ÜN KASTAMONU GEZİSİ (16 Kasım 2012-17 Kasım 2012)

1985 yılında Kenan Evren'in cumhurbaşkanı olarak Kastamonu'yu ziyaret etmesinin ardından 2012 yılına kadar geçen 27 sene içinde görev süresi içinde cumhurbaşkanlarından Kastamonu'ya herhangi bir ziyaret gerçekleştirilmemiştir.¹⁴¹ Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 16 Kasım 2012 Cuma günü Karabük yolu üzerinden saat 11.20'de Kastamonu'ya gelmiş ve Kastamonu Valilik binası önünde halkın sevgi gösterileri arasında karşılanmıştır. Abdullah Gül, burada yaptığı kısa konuşmada Kastamonu'da olmaktan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Konuşması bitiminde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül beraberinde bulunan Milletvekilleri Hakkı Köylü, Mustafa Gökhan Gülşen, Emin Çınar,

---

137 Erdoğan Er -Zafer Yorgancı, "Abana Elektromekanik Fabrikası Cumhurbaşkanı Kenan Evren Tarafından Hizmete Açıldı", *Açıksöz*, 19 Ekim 1985, s. 1; "Türkiye'nin Gözü Dün Kastamonu'daydı, Evren Önemli Konulara Değindi", *Kastamonu*, 19 Ekim 1985, s. 4.

138 Erdoğan Er -Zafer Yorgancı, "Abana Elektromekanik Fabrikası Cumhurbaşkanı Kenan Evren Tarafından Hizmete Açıldı", *Açıksöz*, 19 Ekim 1985, s. 1.

139 Ergün Baysal, "Cumhurbaşkanımız İnebolu'da Büyük Coşkuyla Karşılandı", *Açıksöz*, 22 Ekim 1985, s. 3.

140 "Türkiye'nin Gözü Dün Kastamonu'daydı, Evren Önemli Konulara Değindi", *Kastamonu*, 19 Ekim 1985, s. 4.

141 "Gül 16 Kasım'da Geliyor", *Kastamonu*, 31 Ekim 2012, s. 11.

Garnizon Komutanı Tuğgeneral Ali Çardakçı, Belediye Başkan Vekili Bahri Yavuz, Kastamonu Emniyet Müdürü Sami Uslu, Kastamonu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Seyit Aydın, Kastamonu İl Jandarma Komutanı Tefvik Anzerlioğlu ve iş adamı Remzi Gür ile birlikte Valilik makamını ziyaret etmiştir.¹⁴²

Abdullah Gül, daha sonra Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğünü ziyaret etmiş ve kendisini Rektör Prof. Dr. Seyit Aydın ve rektör yardımcılarını karşılamıştır. Cumhurbaşkanı rektörlük makamında yaptığı kısa konuşmada; Kastamonu Üniversitesi'nin çok güzel bir binaya sahip olduğundan, üniversitelerin şehrin lokomotifini olmasını ve şehirle bütünleşmesini, şehre liderlik yapması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴³ Ayrıca yurt gezileri sırasında hediye kabul etmeyen Cumhurbaşkanı Abdullah Gül adına Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü beş bin fidan dikimi yaptırmıştır.¹⁴⁴ Rektörlük ziyareti bitimi Garnizon Komutanlığı'nı ziyaret etmiştir.¹⁴⁵ Ardından işadamı Hüseyin Üster tarafından Kuzeykent Mahallesi'nde yaptırılan ve kendi ismi verilen Hüseyin Üster Özel Eğitim ve Uygulama Merkezi'nin açılışını gerçekleştirmiştir. Açılış sonunda okulun sınıflarını gezmiş ve incelemelerde bulunmuştur.¹⁴⁶ Cumhurbaşkanı Abdullah Gül açılış sonrası Kastamonu Belediyesi'ni ziyaret etmiş ve Belediye Başkan Vekili Bahri Yavuz'dan belediyenin çalışmaları hakkında bilgi almıştır.¹⁴⁷

Abdullah Gül, Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan Kastamonu Entegre'ye ait tesisleri ziyaret etmiş ve burada üretim alanlarını inceledikten sonra fabrikanın bölümlerini gezmiştir.¹⁴⁸ Cumhurbaşkanı Abdullah Gül aynı gün akşam yemeğinde Kuzeykent'teki Salon Şahane'de Kastamonu'nun ileri gelenleri, milletvekilleri, iş adamları, sivil toplum temsilcileri, şehit aileleri ve gazilerle bir araya gelerek sohbet etmiştir.¹⁴⁹ Yemek sırasında konuşma yapan cumhurbaşkanı şu

---

142 "Gül: Kastamonu Kendisini Konuşturuyor", *Nasrullah*, 17 Kasım 2012, s. 1.

143 "Üniversiteler Şehre Lokomotif Görevi Yapacak", *Açıksöz*, 17 Kasım 2012, s. 7; "Üniversiteler Buldukları Şehirlere Liderlik Yapmalı", *Doğrusöz*, 17 Kasım 2012, s. 7; "Üniversite Şehrin Lokomotifidir", *Sözcü*, 17 Kasım 2012, s. 7; "Üniversite Şehrin Seviyesine İnmemelidir", *Kastamonu*, 17 Kasım 2012, s. 6.

144 "Cumhurbaşkanı Adına 5 Bin Fidan", *Doğrusöz*, 17 Kasım 2012, s. 7.

145 "Üniversite Ve Garnizon Ziyareti", *Açıksöz*, 17 Kasım 2012, s. 6.

146 "Cumhurbaşkanı Gül, Üster'in Okulunu Açtı", *Açıksöz*, 17 Kasım 2012, s. 1-6; "Hüseyin Üster'e Teşekkür Etti", *Kastamonu Sözcü*, 17 Kasım 2012, s. 1-12; "Cumhurbaşkanı Gül, Özel Eğitim Ve Uygulama Okulu'nun Açılışını Yaptı", *Nasrullah*, 17 Kasım 2012, s. 1-5.

147 "Belediye Başkanına "Geçmiş Olsun" Dedi", *Nasrullah*, 17 Kasım 2012, s. 1-2.

148 "İmza 'Abdullah Gül'", *Doğrusöz*, 17 Kasım 2012, s. 12.

149 "İşadamlarına Mesaj", *Kastamonu*, 17 Kasım 2012, s. 11; "Türkiye'nin Ne Kadar Güzel Ve Yeşil Olduğunu İlk Kez Kastamonu'da Gördüm", *Nasrullah*, 19 Kasım 2012, s. 1.

konulardan söz etmiştir: Kastamonulu şehit aileleri ve gazilerle herkes adına selamlaştığından, Kastamonu'nun “Evliyalar Şehri” olduğu ve çok büyük ilim adamları ve mücahitler yetiştirdiğinden, Kurtuluş Savaşı ve Çanakkale Savaşı'nda Kastamonuluların göstermiş olduğu fedakârlıktan söz etmiş ve konuşmasını Kastamonu'da olmaktan duyduğu memnuniyetten bahsederek bitirmiştir.¹⁵⁰

Abdullah Gül, 17 Kasım 2012 Cumartesi sabahı Daday ilçesinde bulunan İksir Resort Town'da iş adamları ve yatırımcılarla bir araya gelerek görüşmüştür.¹⁵¹ Ardından Daday'dan Kastamonu'ya gelerek Hazreti Pîr Şeyh Şaban-ı Veli türbesinin bulunduğu külliye ve özel eşyalarının bulunduğu müzeyi gezmiştir.¹⁵² İki günlük Kastamonu gezi programının sonuna gelen Abdullah Gül, 17 Kasım 2012 Cumartesi günü öğleden sonra Kastamonululara veda ettikten sonra makam aracıyla Karabük üzerinden Ankara'ya gitmek üzere Kastamonu'dan ayrılmıştır.¹⁵³

7. CUMHURBAŞKANI RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN KASTAMONU GEZİLERİ

7.1. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Birinci Kastamonu Gezisi (22 Mart 2017)

Başbakan olarak 11 defa Kastamonu'ya gelen Recep Tayyip Erdoğan, cumhurbaşkanı olarak ilk defa 22 Mart 2017 Çarşamba günü saat 15.00'de Kastamonu'yu ziyarete gelmiştir.¹⁵⁴ Helikopterin Hasan

150 “Türkiye'nin Ne Kadar Güzel Ve Yeşil Olduğunu İlk Kez Kastamonu'da Gördüm”, *Nasrullah*, 19 Kasım 2012, s. 6; “Tersine Göç Formülü”, *Kastamonu*, 19 Kasım 2012, s. 7.

151 “Cumhurbaşkanı Gül'den İksir Resort Town'a Övgü”, *Kastamonu Sözcü*, 21 Kasım 2012, s. 2; “Cumhurbaşkanı'ndan İksir Resort Town'a Övgü”, *Doğrusöz*, 21 Kasım 2012, s. 1-6.

152 “İşadamları ve Yatırımcılarla Kahvaltı”, *Nasrullah*, 19 Kasım 2012, s. 7; “İksir'de İşadamlarıyla Toplantı”, *Kastamonu*, 19 Kasım 2012, s. 6; “Devletin ‘Ecdad’ Hassasiyeti”, *Doğrusöz*, 19 Kasım 2012, s. 5; “Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün; Gelişi Gidişi Her İşi Güle Güle Oldu”, *Kastamonu Sözcü*, 19 Kasım 2012, s. 1.

153 “Ramsey Fabrikası'nı Ziyaret Etti”, *Kastamonu Sözcü*, 19 Kasım 2012, s. 6; “Karabük'te Ramsey'i Gezdi”, *Kastamonu*, 19 Kasım 2012, s. 6; “Dönüş, Karabük Üzerinden Oldu...”, *Nasrullah*, 19 Kasım 2012, s. 6-7; “Gül Ramsey'i Gezdi”, *Açıksöz*, 19 Kasım 2012, s. 1-7.

154 “Cumhurbaşkanı Erdoğan Kastamonu'da”, *Doğrusöz*, 22 Mart 2017, s. 1; “Kastamonu Reis-i Cumhuru Ağırıyor”, *Kastamonu Sözcü*, 20 Mart 2017, s. 1; “Hoşgeldin Reis-i Cumhur”, *Gündem* 37, 22 Mart 2017, s. 1; “Başbakan Olarak 11 Kez İlimize Gelen Erdoğan, Cumhurbaşkanı Sıfatıyla İlk Kez Şehrimizi Ziyaret Edecek”, *Nasrullah*, 21 Mart 2017, s. 1.

Doğan Tesisleri'ne inmesinin ardından Kastamonu Spor 1966'nın Kulüp Başkanı Metehan Babaş, Teknik Direktör Ziya Doğan ve oyuncuları cumhurbaşkanını karşılayarak üzerinde isminin yazılı olduğu 37 sırt numaralı "Kastamonu Spor" forma ve atkısını hediye etmişlerdir.¹⁵⁵ Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile birlikte Kastamonu'ya gelen kişiler şunlardır: Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Fahri Kasırga, TOKİ Başkanı Mahmut Ergün Turan, Ak Parti Kastamonu milletvekilleri; Hakkı Köylü, Metin Çelik, Murat Demir, Ak Parti Çankırı milletvekilleri; Muhammet Emin Akbaşoğlu ve Hüseyin Filiz gelmiştir.¹⁵⁶

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımı ile başlayan toplu açılış töreninde ilk olarak Belediye Başkanı Tahsin Babaş, Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak ve Vali Vekili Yaşar Karadeniz kürsüye çıkarak birer konuşma yapmıştır. Ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kastamonu'da son dönemde yapılan yatırım tutarı 672 milyon lira bedelindeki yapımları tamamlanan 142 adet tesisin toplu açılışını gerçekleştirmiştir. Müteakiben Kuzeykent pazar alanında düzenlenen mitingde Kastamonululara hitap etmiştir. Recep Tayyip Erdoğan, konuşması sırasında 16 Nisan 2017'de yapılacak olan anayasa değişikliği ve cumhurbaşkanlığı sistemi için halk oylaması öncesi 'evet' için Kastamonululardan destek istemiştir.¹⁵⁷

Recep Tayyip Erdoğan, Belediye'yi ziyaret ettikten sonra Şeyh Şaban-ı Veli Hazretleri'nin türbesine giderek dua etmiştir. Böylece Kastamonu gezi programını tamamlayan Recep Tayyip Erdoğan, Gazi

---

155 "Cumhurbaşkanına Forma Hediyesi", *Açıksöz*, 23 Mart 2017, s. 7; "Babaş Ve Doğan'dan Erdoğan'a KSK 1966 Forması...", *Kastamonu Sözcü*, 23 Mart 2017, s. 7; "KSK 1966'yı Takip Ediyorum İyi Gidiyorsunuz", *Nasrullah*, 23 Mart 2017, s. 8; "Cumhurbaşkanı'nı İlk Karşılayan KSK 1966 Oldu. Takip Ediyorum, İyi Gidiyorsunuz", *Kastamonu*, 23 Mart 2017, s. 6.

156 "Erdoğan, Bakanlarla Geldi", *Açıksöz*, 23 Mart 2017, s. 1; "Cumhurbaşkanı Erdoğan; Kastamonu Anadolu'nun Vefalı Şehridir", *Gündem* 37, 23 Mart 2017, s. 8; "Yeni Sistemle Hükümet Otelerde Değil Sandıkta Kurulacak", *Kastamonu Sözcü*, 23 Mart 2017, s. 5.

157 "Cumhurbaşkanı Erdoğan; Kastamonu Anadolu'nun Vefalı Şehridir", *Gündem* 37, 23 Mart 2017, s. 1; "Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı Konuk Ediyoruz", *Nasrullah*, 22 Mart 2017, s. 1; "16 Nisan, 15 Temmuz'un İntikamıdır Diyen Cumhurbaşkanı Erdoğan: Tarihi Bir Yol Ayrımındayız", *Doğrusöz*, 23 Mart 2017, s. 1; "Kastamonu'da 672 Milyon TL'lik Açılış", *Açıksöz*, 23 Mart 2017, s.1.

Stadyumu'ndan cumhurbaşkanlığına ait helikoptere binerek Ankara'ya gitmek üzere Kastamonu'dan ayrılmıştır.¹⁵⁸

7.2. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İkinci Kastamonu Gezisi (30 Aralık 2017)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 30 Aralık 2017 Cumartesi günü saat 11.00'de havayolu ile Kastamonu'ya gelmiş ve kendisini karşılama programına; Kastamonu Valisi Yaşar Karadeniz ve eşi Zehra Karadeniz, Ak Parti Kastamonu Milletvekilleri; Hakkı Köylü, Metin Çelik, Murat Demir, Kastamonu Belediye Başkanı Tahsin Babaş, Ak Parti İl Başkanı Doğan Ünlü ve protokol üyeleri katılmıştır. Kastamonu gezisi sırasında cumhurbaşkanına Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Ahmet Eşref Fakıbaba, Çevre ve Şehircilik Bakanı Veysel Eroğlu, Başbakan Yardımcısı Recep Akdağ, Ak Parti Genel Başkan Yardımcıları; Mustafa Ataş, Çiğdem Karaaslan, Ravza Kavakçı ve Ahmet Sorgun eşlik etmiştir.¹⁵⁹

Karşılama sonrasında Cumhurbaşkanı ve Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ak Parti Kastamonu 6. Olağan İl Kongresi'ne katılarak partililere hitap etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan konuşmasında Atatürk Spor Salonu'nun artık Kastamonululara küçük geldiğini ve dört bin kişilik kapalı spor salonunun bir yıl sonra hizmete gireceğini, salondaki bir grup kadının “*Tosya yol istiyor*” sloganı sonrası Tosya'ya yol yapılacağını ve bundan sonra da Kastamonu'ya yapılan yatırımların devam edeceğini açıklamıştır. Konuşmasının devamında Kastamonu'nun taleplerinin bir liste olarak kendisine ulaştırılmasını istemiş ve Kastamonu'nun 2018 yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti ilan edilmesi vesilesiyle Kastamonu'ya pek çok kalıcı yatırım yapılacağını, bununla birlikte Kastamonu'da çok sayıda kültür faaliyeti gerçekleştirileceğini ifade etmiştir.¹⁶⁰

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşması sona erince Ak Parti Kastamonu İl Başkanlığı'nın 6. Olağan Kongresi'nde partiyi

---

158 “16 Nisan, 15 Temmuz'un İntikamıdır Diyen Cumhurbaşkanı Erdoğan: Tarihi Bir Yol Ayrımındayız”, *Doğrusöz*, 23 Mart 2017, s. 5; “Nasrullah Camii'ni İnceledi”, *Açıksöz*, 23 Mart 2017, s. 1; “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Nasrullah Camii'ni Gezdi”, *Kastamonu Sözcü*, 23 Mart 2017, s. 4.

159 “Cumhurbaşkanı Ve Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan Kastamonu'ya 15 Yılda 15 Milyar Lira Yatırım Yaptık”, *Açıksöz*, 1 Ocak 2018, s. 4.

160 “Bunları Bana Liste Olarak Getirin”, *Nasrullah*, 1 Ocak 2018, s. 3; “Yeni Salon 1 Yıl Sonra Bitecek”, *Açıksöz*, 1 Ocak 2018, s. 5; “Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı Ağırladık”, *Kastamonu Sözcü*, 1 Ocak 2018, s. 1; “Detaylı Rapor Direktifi”, *Kastamonu*, 1 Ocak 2018, s. 1-5.

2019 yılında seçimlere taşıyacak olan yönetim belirlenmiştir. Seçimlerin tamamlanmasının ardından Cumhurbaşkanı ve Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında kuruluşundan itibaren Ak Parti Kastamonu teşkilatında vazife üstlenmiş kişilere teşekkür ederek bunun bir bayrak yarışı olduğunu, görevi devir eden ve devir alan kişilerin beraber çalışmaya devam edeceğini ifade etmiştir.¹⁶¹

Kongre sona erdikten sonra Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kastamonu Valisi Yaşar Karadeniz ve Kastamonu Belediye Başkanı Tahsin Babaş'ı makamında ziyaret etmiş ve yapılan çalışmalar hakkında bilgi almıştır.¹⁶² Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi üzerinde Kastamonu Belediyesi tarafından yenileme çalışması tamamlanan bir konak o günün anısına cumhurbaşkanlığına hediye edilmiş ve cumhurbaşkanı hediye edilen konağı gezdikten sonra konağın ziyaretçi defterini imzalamıştır.¹⁶³ Recep Tayyip Erdoğan son olarak Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesi'ni ziyaret etmiş ve ardından Kastamonu havalimanından uçakla Sinop'a hareket etmiştir.¹⁶⁴

SONUÇ

Bu çalışmada, 1923 ve 2017 yılları arasında Kastamonu'yu ziyaret eden cumhurbaşkanları ve faaliyetleri ele alınmıştır. Cumhurbaşkanlarından Kastamonu'yu sırasıyla Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü, Celal Bayar, Cevdet Sunay, Kenan Evren, Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan ziyaret etmiştir. Cumhurbaşkanlığı sırasında İsmet İnönü, Kenan Evren ve Recep Tayyip Erdoğan iki defa Kastamonu'yu ziyaret etmiştir. Kastamonu'yu ziyarete gelemeyen cumhurbaşkanları ise Cemal Gürsel, Fahri Korutürk, Turgut Özal, Süleyman Demirel ve Ahmet Necdet Sezer olmuştur. Cumhurbaşkanlarının Kastamonu'ya geliş ve ayrılış tarihleri aşağıda tablo şeklinde verilmiştir:

Tablo-1 Cumhurbaşkanlarının Kastamonu'ya Geliş ve Ayrılış Tarihleri

---

161 "Ak Parti'nin Yeni Yönetimi İş Başında", *Kastamonu*, 1 Ocak 2018) s. 5; "Yönetimde 17 Yeni İsim", *Nasrullah*, 1 Ocak 2018, s. 2; "Ak Parti İl Başkanı Ünlü, 20 İlçe de Ak Parti Bayrağını Dalgalandırmaya Hazırız", *Kastamonu Sözcü*, 1 Ocak 2018, s. 3.

162 "Cumhurbaşkanı Erdoğan Bilgi Aldı", *Açıksöz*, 1 Ocak 2018, s. 3.

163 "Erdoğan'dan Babaş'a Övgü", *Nasrullah*, 1 Ocak 2018, s. 5; "Cumhurbaşkanlığına Armağan Konak", *Kastamonu*, 1 Ocak 2018, s. 1.

164 "Şeyh Şaban-I Veli Ziyareti", *Kastamonu*, 1 Ocak 2018, s. 1; "Şeyh Şaban-I Veli Külliyesini Ziyaret Etti", *Kastamonu Sözcü*, 1 Ocak 2018, s. 3; "Cumhurbaşkanı Erdoğan Dua Etti", *Açıksöz*, 1 Ocak 2018, s. 2.

<i>Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı</i>	<i>Geliş Tarihi</i>	<i>Ayrılış Tarihi</i>
1. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ATATÜRK	23 Ağustos 1925	31 Ağustos 1925
2. Cumhurbaşkanı İsmet İNÖNÜ	6 Aralık 1938 18 Nisan 1949	10 Aralık 1938 26 Nisan 1949
3. Cumhurbaşkanı Celal BAYAR	30 Mayıs 1954	31 Mayıs 1954
5. Cumhurbaşkanı Cevdet SUNAY	23 Haziran 1966	25 Haziran 1966
7. Cumhurbaşkanı Kenan EVREN	13 Ağustos 1983 17 Ekim 1985	13 Ağustos 1983 19 Ekim 1985
11. Cumhurbaşkanı Abdullah GÜL	16 Kasım 2012	17 Kasım 2012
12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN	22 Mart 2017 30 Aralık 2017	22 Mart 2017 30 Aralık 2017

Cumhurbaşkanları farklı sebeplerle Kastamonu'ya gelerek şehir merkezi, ilçeler ve köylerde incelemelerde bulunmuşlardır. Cumhurbaşkanları Kastamonu'ya davetler sonucu, inkılaplar gerçekleştirmek, açılışlara katılmak, halk ile yakın temasta bulunmak, yaklaşan seçimler öncesi oy istemek, çıkmış oldukları yurt gezisi kapsamında ve parti genel başkanı sıfatıyla olağan parti kongrelerine katılmak amacıyla gelmişlerdir.

Cumhurbaşkanlarının Kastamonu'ya yaptığı bu ziyaretler hem Kastamonu'nun tanıtılmasını hem de Kastamonuluların sorun, istek ve şikâyetlerinin devletin en üst makamına bildirilmesini sağlamıştır. Sorunların bazıları heyet üyeleri yoluyla, bazıları huzura kabul edilen vatandaşlar yoluyla bazıları da raporlar hazırlanarak ve bilgilendirme toplantısı yapılarak cumhurbaşkanlarına iletilmiştir. 1923'ten 2017 yılına kadar ki cumhurbaşkanlarının Kastamonu gezilerine devlet adamları,

askeri üst düzey yetkililer, bakanlar, uzmanlar ve aile üyeleri katılmıştır. Böylelikle Kastamonu'daki sorunlar daha yakından gözlemlenmiş, şehrin ileriye dönük gelişmesi ve sorunların çözümü için doğru kararlar alınmaya çalışılmıştır.

Kastamonuluların geziler sırasında cumhurbaşkanlarından istekleri genel olarak eğitim, sağlık, tarım, ulaşım, sanayi, kültürel ve ekonomik alanda Kastamonu'nun gelişmesini sağlayacak konularda olmuştur. Ayrıca sorunların bazıları öncelik durumuna göre hemen gezi sırasında ya da sonrasında halledilmiştir.

Kastamonulular, cumhurbaşkanlarını gezi sırasında güzel bir şekilde ağırlamaya çalışmışlar ve candan sevgi gösterilerinde bulunmuşlardır. Bazı cumhurbaşkanlarına bu geziler sırasında fahri hemşehrilik beratı ve şehrin altından yapılmış anahtarı takdim edilmiştir. İlk olarak Kastamonu'da fahri hemşehrilik beratı 1966 yılında Cevdet Sunay'a, ikinci olarak da 1983 yılında Kenan Evren'e verilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.)

- BCA., Dosya No: 9, 24 Ağustos 1925.
- BCA., Dosya No: 238, 28 Ağustos 1925.
- BCA., Dosya No:9, 26 Ağustos 1925.
- BCA., Dosya No: 9, 25 Ağustos 1925.
- BCA, Dosya No: 9, 28 Ağustos 1925.
- BCA, Dosya No: 238, 30 Ağustos 1925.
- BCA., Dosya No: 12, 6 Aralık 1938.
- BCA., Dosya No: 12, 8 Aralık 1938.
- BCA., Dosya No: 12, 9 Aralık 1938.
- BCA., Dosya No: 12, 10 Aralık 1938.

2. Gazeteler

Açıksöz

Dikkat

Doğrusöz

Gündem 37

Kastamonu

Kastamonu Sözcü

Mücadele

Nasrullah

Yenises

Yeni Kastamonu

3. Kitaplar

Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka Devrimi, (Yayına hazırlayan: Mehmet Baytimur, Aziz Demircioğlu, Hasan Çelikoğlu) Topraksu Kartoğrafya Müdürlüğü, Ankara 1982.

Eski, Mustafa, *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2002.

Eski, Mustafa, *İsmet İnönü'nün Kastamonu Gezileri*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1995.

İmece, Mustafa Selim, *Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Gezileri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1975.

Özgen, Yüksel, *Arşiv Belgelerine Göre Atatürk'ün Çankırı Gezisi*, Yeni Gün Ofset Matbaacılık, Çankırı 2011.

4. Makaleler

- Aysal, Necdet, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Giyim ve Kuşamda Çağdaşlaşma Hareketleri”, *ÇTTAD*, 2011/10(22), s. 3-32.
- Kılıç, Selami, “Şapka Meselesi ve Kılık Kıyafet İnkılâbı”, *Atatürk Yolu Dergisi*, 1995/16(4), s. 529-547.
- Özcan, Nezahat, “Atatürk’ün Kastamonu Ziyareti ve Bu Ziyaretin Önemi” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2003/19(57), s. 1277-1289.
- Özgen, Yüksel, “İsmet İnönü’nün Kuzey Anadolu Gezisi (6-13 Aralık 1938) (Çankırı-Kastamonu- Zonguldak)”, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 2012/(10), s. 17-30.
- Sakal, Fahri, “Şapka İnkılâbının Sosyal ve Ekonomik Yönü Destekler ve Köstekler”, *Turkish Studies Dergisi*, 2007/(2), s. 1308-1318.
- Yılmaz, Mehmet Serhat, “Atatürk’ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılâbı”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2005/1(13), s. 223-232.